

יד מהרש"א
מסכת בבא מציעא
פרק איזהו נשך
דף ס: - דף עה:

יחזקאל דוד פאלגער
מוגה ע"י נכדי אברהם ישעי'
ח' תמוז תשפ"א

© Yechezkel Folger 2021

מפתח

דף ס:	5
רש"י ד"ה לא תשיך	5
דף סא:	6
תד"ה קרי ביה כספך	6
סוגיא דלאו בגזל חלק א' תד"ה אלא לאו דגזל	7
סוגיא דלאו בגזל חלק ב' תד"ה אלא לאו דגזל למה לי	8
סוגיא דלאו בגזל חלק ג' תד"ה לעבור עליו בשני לאוין	8
תוספות בא"ד ואם תאמר	10
דף סא:	10
תד"ה שתולה קלא אילן בבגדו	10
סוגיא דהוצאה בדיינין חלק א' תוספות ד"ה רבא אמר	11
דף סב:	12
סוגיא דהוצאה בדיינין חלק ב' תד"ה מאי קום עשה	12
דף סב:	13
סוגיא דיש לו חלק א' תוספות ד"ה לקח הימנו	13
סוגיא דיש לו חלק ב' תוספות בא"ד ואם תאמר	13
סוגיא דיש לו חלק ג' תד"ה הרי שנושה	15
דף סג:	16
תוספות ד"ה רבית על מנת להחזיר	16
דף סג:	17
תוספות ד"ה ופוסקין על שער שבשוק	17
דף סד:	18
תוספות ד"ה מה שעזי חולבת	18
סוגיא דקרוב לשכר חלק א' תד"ה אי תקפה	19
סוגיא דקרוב לשכר חלק ב' תוספות בא"ד מאי צריך	20
דף סד:	20
סוגיא דקרוב לשכר חלק ג' תוספות ד"ה האי קרוב לשכר	20
סוגיא דקרוב לשכר חלק ד' תוספות בא"ד יש לו מותר	21
תוספות ד"ה ולא ישכור	22
סוגיא דזה נהנה חלק א' רש"י ד"ה אינו צריך	22
סוגיא דזה נהנה חלק ב' תוספות ד"ה אמר רב נחמן	23
דף סה:	24
תוספות ד"ה ניחא לי'	24
דף סו:	25
תוספות ד"ה פטומי מילי	25
סוגיא דאסמכתא חלק א' תוספות ד"ה ומניומי אמר	25
סוגיא דאסמכתא חלק ב' בא"ד ור"ת תירץ	27
סוגיא דאסמכתא חלק ג' תוספות בא"ד ולעיל	28
דף סו:	28
סוגיא דאסמכתא חלק ד' תוספות ד"ה אי קפיד	28
סוגיא דמחילה בטעות חלק א' תוספות ד"ה התם זביני	29
דף סז:	29
סוגיא דמחילה בטעות חלק ב' תוספות ד"ה הממאנת	29
סוגיא דמחילה בטעות חלק ג' תוספות ד"ה ובלאות	31
סוגיא דמחילה בטעות חלק ד' תוספות בא"ד אי נמי	31

דף סז:	31
תוספות ד"ה והלכתא	31
סוגיא דאכילת נכייטא חלק א' תוספות ד"ה רבינא אכל	32
סוגיא דאכילת נכייטא חלק ב' תוספות בא"ד ויש מפרשים	33
סוגיא דאכילת נכייטא חלק ג' בא"ד שפסק דקיימא לן כרב אשי	33
דף סח:	33
סוגיא דשכרו כפועל בטל חלק א' תד"ה ונותן לו שכרו כפועל בטל	33
סוגיא דשכרו כפועל בטל חלק ב' בא"ד ונותן לו שכרו	35
דף סח:	38
תוספות ד"ה איכא ביצים מוזרות	38
תוספות ד"ה ור' שמעון בן גמליאל	38
תד"ה אי פלגא באגר חלק א'	39
תוספות ד"ה אי פלגא באגר חלק ב' בא"ד וקשה	40
דף סט:	41
סוגיא דהשם עגל חלק א' רש"י ד"ה מכאן ואילך	41
סוגיא דהשם עגל חלק ב' תוספות ד"ה אי	41
דף סט:	42
סוגיא דהשם עגל חלק ג' רש"י ד"ה שמין	42
דף ע:	42
תוספות ד"ה דקא מקבלי	42
תוספות בא"ד דאמרינן לעיל	42
תוספות ד"ה אתא מריה ובא"ד דהוי מיגו במקום עדים	43
דף ע:	44
סוגיא דאין מקבלין חלק א' תוספות ד"ה אין מקבלין	44
סוגיא דאין מקבלין חלק ב' תוספות בא"ד לא הוה קשה לן	45
תוספות ד"ה תשיך לא סגי	45
דף עא:	46
תוספות ד"ה הא הזינן	46
תוספות ד"ה או לעקר	46
דף עא:	46
תוספות ד"ה מצאו ישראל	46
תוספות ד"ה כגון שנשא ונתן	47
דף עב:	47
תוספות ד"ה אמר אביי	47
דף עב:	47
תוספות ד"ה אין לויין על שער שבשוק ובא"ד וקצת קשה	47
דף עג:	49
תוספות ד"ה ברשות מוכר	49
תד"ה מאי טעמא	50
דף עג:	50
תוספות ד"ה נטר שתא	50
תוספות בא"ד למה לא ניכה	50
תוספות ד"ה השתא נשקול	51
דף עד:	51
סוגיא דפוסקין על העביט חלק א' רש"י ד"ה על העביט	51
סוגיא דפוסקין על העביט חלק ב' תוספות ד"ה וכפר שיחין	53

דף עד:	54
רש"י ד"ה ר' שמעון הוא	54
רש"י ד"ה שהיה	54
דף עה.	54
תוספות ד"ה בני חבורה	54

דף ס:

רש"י ד"ה לא תשיך

[דף ס עמוד ב] בד"ה ת"ל לא תשיך כו' ומקרא זה בלוח נאמר כו' ומיהו שמעת מינה מיהא דשייך לשון נשך באוכל עכ"ל הכי משמע ליה השתא דקאמר אין לי אלא נשך בכסף כו' נשך באוכל מנין ת"ל כו' דבלאו ג"ש דלקמן יליף הכא נשך באוכל מלוח מן לוח דכיון דאשכחן דשייך נשך באוכל אית לך למימר נמי נשך דכתיב במלוח נמי באוכל משתעי אבל למאי דמסיק רבית בכסף מנין ת"ל נשך כסף אא"ע לנשך כסף שהרי כבר נאמר לא תשיך כו' עכ"ל מה"ט נשך אוכל נמי אייתי באא"ע לרבית אוכל כפרש"י לקמן וא"כ ע"כ דלא גמרינן מלוח אמלוח משום דשייך לשון נשך באוכל דא"כ לא אצטריך למכתב נמי נשך אוכל בלוח לרבית אוכל כיון דאשכחן לשון רבית באוכל במלוח ומש"ה הוצרך למימר דלא גמרינן לוח ממלוח ולא מלוח מלוח מלשון השייך אלא מג"ש דלא חלקת כו' והכל כתיב בלוח וכמ"ש התוס' דכיון דהג"ש מופנית מב' צדדים וכולה ג"ש כתיב בלוח אצטריך למכתב הכל בלוח וכמ"ש התוס' והיינו דקאמר בסמוך מה לוח לא חלקת כו' ודו"ק:

(1) קרא א' למלוח – אל תקח מאתו (מן הלוח) נשך ותרבית – את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך

(2) קרא ב' ללוח – לא תשיך לאחיך (המלוח) נשך כסף נשך אכל נשך כל דבר אשר ישך

(3) ברייתא שלב א'

(א) מן קרא א' למלוח אין לי אלא נשך בכסף וריבית באוכל

(ב) נשך באוכל מנין – תלמוד לומר בקרא ב' ללוח "נשך אוכל"

(4) רש"י כמבואר במהרש"א – הגם דקרא ב' איירי בלוח מכל מקום סמכא ברייתא עלה לקבוע אשר עצם משמעות של "נשך" כולל נמי אוכל – ולכן אין לחלק בין לוח למלוח ונשך בקרא א' למלוח כולל נמי אוכל

(5) ברייתא שלב ב' כמבואר ברש"י

(א) רבית בכסף מנין

(i) תלמוד לומר (בקרא ב' ללוח) נשך כסף – פירוש

(1) אפילו אי לא כתב בקרא ב' אלא לא תשיך לאחיך כל דבר אשר ישך הוי ידעינן נשך בכסף ובאוכל

(2) "והשתא דשמעינן מן לא תשיך לאחיך כל דבר אשר ישך בין כסף ובין אוכל אייתרו נשך כסף ונשך אוכל לחייב את הלוח על לאו של רבית על שניהן ומצד גזרה שוה הדר ילפינן הכל למלוח"

(6) מהרש"א

(א) לביאור הא דפירש רש"י למסקנא דשלב ב' והשתא דשמעינן וכו'

(ב) הוקשה לרש"י

(i) קבענו בשלב א' אשר גמרינן נשך אוכל למלוח מהא דקבענו בקרא ב' ללוח אשר לשון נשך כולל נמי אוכל

(ii) ותיקשי כיון דבקרא א' דמלוה כתיב רבית אוכל בהדיא הוי לן למימר לאידך גיסא דמשמעות רבית בלוה נמי כולל רבית אוכל – ולמה איצטריך ברייתא בשלב ב' למיסמך על אם אינו ענין למילף דין רבית ללוה

(ג) ולכן הוצרך רש"י לפרש דבשלב ב' הדרי ברייתא מהא דבשלב א' נקטי אשר מן קרא ב' ללוה ילפינן דמשמעות נשך כולל נמי אוכל – ובקושטא לא גמרינן כלום מלוה למלוה ממשמעות נשך אוכל – אלא דבאם אינו ענין ילפינן הכל ללוה והדר סמכינן אגזרה שוה מן לוח למלוה

(ד) השתא

(i) תוספות (בד"ה "אם אינו ענין") מפרשי ללימוד דגמרא בעיקר בדרך רש"י בשינויים שאינו מעניינו – ובסוף דבריהם מסקי דאיתרי תלת "נשך" בקרא דלוה – חדא למילף ללוה (באם אינו ענין) רבית כסף ורבית אוכל – וחדא (באם אינו ענין) להיות מופנה לגזרה שוה נשך-נשך בקרא דלוה ואידך (באם אינו ענין) להיות מופנה בקרא לגזרה שוה נשך-נשך בקרא דמלוה – כדי דליהוי גזרה שוה נשך-נשך דמופנה משני צדדים – ללמד מה נשך האמור בלוה לא חלקת בו בין בכסף בין באוכל בין בנשך בין ברבית אף נשך האמור במלוה לא תחלוק בו בין בכסף בין באוכל בין בנשך בין ברבית – וכיון דגזירה שוה זו מופנה משני צדדים אין משיבין עליו

(ii) וגם רש"י כיוון להסיק דאיתא לגזרה שוה דמופנה משני צדדים דאין משיבין עליו

דף סא.

תד"ה קרי ביה כספך

[דף סא עמוד א] תוספות בד"ה קרי ביה כספך כו' ור"ש סבר קבל בשמאל כשר כו' אלא אונתן דלאחריו ולא אולקח דלפניו כו' והיינו נמי טעמא דרבי שמעון עכ"ל כצ"ל ר"ל דהיינו טעמא דר"ש דילמוד סתום מן המפורש ולא משמע ליה פשטיה דקרא דקאי אולקח וק"ל:

(1) תוספות

(א) בפרק הוציאו לו אמרו ה' מקראות אין להם הכרע דבכולם מלה אחת קאי בין לפניו בין לאחריו

(ב) קשיא

(i) תניא בפרק שני דזבחים

(1) "ולקח (קבלה) הכהן מן הדם באצבעו ונתן (זריקה)

(2) לתנא קמא – קבל או זרק בשמאל פסול מחמת דאצבעו משמע ימין

(3) לר' שמעון – קבל בשמאל כשר

(ii) ואמר אביי בהא פליגי – דר' שמעון סבר דאצבעו דמשמע ימין לא קאי אלא אונתן דלאחריו ולא אולקח דלפניו – ולתנא קמא קאי אתרוייהו

(iii) והשתא לר' שמעון מאי שנא מהנך ה' מקראות דאין להם הכרע

(ג) תירוצ

(i) תנא קמא נוקט דקרא זו יש לה הכרע דפשטי' דקרא משמע אשר באצבעו קאי אולקח הכהן דלפניו – ומכל מקום סבר דקאי נמי אונתן מחמת קרא אחרינא דמפורש ב'ל' נתינה באצבע וילמד סתום (דהיינו ונתן דכתיב לאחר באצבעו) מן המפורש

(ii) "והיינו נמי טעמא דר' שמעון" – יבואר במהרש"א בסמוך

2) מהרש"א – תוספות רצונם לומר דר' שמעון אזיל באידך גיסא דקרא דידן יש לה הכרע דקאי על ונתן מחמת ילמד סתום מן המפורש ולית ליה אשר פשטיה דקרא משמע דקאי אולקח

סוגיא דלאו בגזל חלק א' תד"ה אלא לאו דגזל

בד"ה אלא לאו דגזל כו'. לפי הגהת מהרש"ל הא כבר העיד מהרש"ל על הגהתו שמצא בספרים שהוא דחוק אך מה (שהקשה) {שמקשין} אף לפי נוסחא לשון התוס' שלפנינו והא בלאו דלא תגזול גופיה עבדים ממועטים מכלל ופרט וכלל בפרק הגזול אין כאן מקום קושיא דודאי הכי ממעטינן התם עבדים מכלל ופרט וכלל דהוקשו עבדים לקרקעות היינו למאי דמסיק הכא דלאו דלא תגזול אינו מיותר ואתא בא"ע לכובש ש"ש אבל למאי דמקשה תלמודא הכא ל"ל לאו דלא תגזול הקשו התוס' ומאי קושיא דאימר מיתורא דלא תגזול נרבה עבדים ולא נמעטי' מכלל ופרט וכלל וכתבו דאיכא טעמא לרבויהי טפי עבדים מקרקעות היינו משום דהא דקרקע אינה נגזלת מכלל ופרט וכלל ליכא טעמא לרבויהי דפליגי אדר"א מן המקרא דכלל ופרט וכלל אלא מה"ט דא"א לזוזה ממקומה אבל עבדים דניידי איכא לרבויהי הכא אף על גב דבדוכתא אחריתא עבדים הוקשו לקרקעות הכא מריבויא דלא תגזול ירבה גם בעבדים ומפקי ליה מהיקשא דהוקשו לקרקעות וה"נ אמרי' בפרק השואל לר"מ לענין שבועה ומדמינן שם שבועה לגזילה דנשבעין על העבדים ואין נשבעין על הקרקעות וע"ש ותו לא מידי:

(1) גמרא

(א) קשיא – לאו דלא תגזול למה לי תיתי ליה מן אונאה ורבית

(ב) תירוץ – אין הכי נמי ואיצטריך לאו דלא תגזול לכובש שכר שכיר

(2) תוספות (יבואר להלן במהרש"ל ומהרש"א)

(א) לוקמיה ללא תגזול בגזל גופיה לגזל עבדים דלא אתי מרבית ואונאה דאין אונאה לעבדים דהוקשו לקרקעות כדאיתא בדף נו:

(ב) (ויש לומר) דהא דקרקע אינה נגזלת אינו מן המקרא אלא משום דאי אפשר לזוזה ממקומה אבל עבדי דניידי אף על גב דהוקשו לקרקעות יעבור בלא תגזול

(3) מהרש"ל

(א) לא גרסינן "ויש לומר" – והכי שיעורו דתוספות

(i) מקשי דנימא דאיצטריך לאו דלא תגזול לגזל עבדים

(ii) ולחזק קושיתיהו מפרשי

(1) ואם לחשך לומר דכיון דאין גזלה לקרקעות הכי נמי אין גזלה לעבדים ודלכן לית לאוקי לא תגזול ללאו בעבדים

(2) תדע דזאת לא יתכן – דהא דאין קרקע נגזלת אינו מן המקרא אלא משום דאי אפשר לזוזה קרקע ממקומה אבל עבדי דניידי אין להן חסרון זה ולכן שפיר מצינו להקשות דלוקמה לאו דלא תגזול בעבדים

(ב) ובמקצת ספרים כתב "ויש לומר" דמתרצי תוספות דלא איצטריך לא תגזול לגזל עבדים מחמת דבלאו הכי הרי הוא בגזל דלא שאני דינו משאר מטלטלין דנפקא לן דין גזל דידהו מרבית ואונאה – ואל תיקשי הא דאינו באונאה דתריץ דדיקא לגבי אונאה נתמעטו בכלל קרקעות

(4) מהרש"א

- (א) כבר העיד מהרש"ל אשר דרך מקצת ספרים דחוקה ועדיף שלא לגרוס "ויש לומר" ואשר נשאר תוספות בקושיא
- (ב) קשיא – למה לא מתרצי תוספות דאין לאוקי לאו דגזל בגזל עבדים מחמת דתניא בפרק הגזול אשר רבנן פליגי אר' אליעזר ואית להו דבלאו דלא תגזול גופיה נתמעטו עבדים על ידי כלל ופרט וכלל
- (ג) תירוג
- (i) הא דנתמעטו עבדים בפרק הגזול היינו למסקנא דלאו דלא תגזול אינו מיותר ואתא באם אינו ענין לכובש שכר שכיר
- (ii) מה שאין כן להוה אמינא דגמרא בעוד דמקשה למה לי לאו דלא תגזול ואכתי לא עלה על דעתה דגמרא לאוקמה בכובש שכר שכיר – הקשו תוספות שפיר דאימור מיתורא דלא תגזול נרבה עבדים
- (iii) והוסיפו תוספות דאיכא טעמא לרבויי טפי עבדים מקרקעות משום דהא דלרבנן קרקע אינה נגזלת מטעם כלל ופרט וכלל מבוסס אהא דאי אפשר לזוזה ממקומה אבל עבדים דניידי איכא לרבויי
- (iv) ואף על גב דבדוכתא אחריתא הוקשו עבדים לקרקעות – הכא מריבויא דלא תגזול ירבה גם בעבדים – והכי נמי אמרינן בפרק השואל לר' מאיר לענין שבועה דמדמינן שם שבועה לגזילה דנשבעין על העבדים אף על גב דאין נשבעין על הקרקעות

סוגיא דלאו בגזל חלק ב' תד"ה אלא לאו דגזל למה לי

בד"ה אלא לאו דגזל ל"ל לכובש שכר שכיר וא"ת ולוקמיה כו' דהא קרקע אינה כו' עכ"ל כצ"ל:

סוגיא דלאו בגזל חלק ג' תד"ה לעבור עליו בשני לאוין

בד"ה לעבור עליו בב' לאוין וא"ת ולוקמא בגזל גופיה ולעבור עליו בב' לאוין וי"ל משום דלא לקי אלאו דגזל משום דניתק לעשה אבל כו' עכ"ל [מה שמקשינן] מאי קאמר בגמרא ולוקמא ברבית ואונאה ולעבור עליו בב' לאוין הא אין לוקין על לאוי דרבית ואונאה כמ"ש הרמב"ם וכמ"ש הטור גבי אונאה גם כובש שכר שכיר הרי חייב לשלם אין כאן קושיא לדברי התוס' דאע"ג דקי"ל ברבית כמ"ד לקמן דיוצאה בדיינים וכן באונאה מחזיר אונאה בדיינים וכן בכובש שכר שכיר אין זה מקרי ניתק לעשה וכמו שמוכח מדבריהם דלעיל בד"ה אמרי ה"נ כו' תדע דאמרינן בפ"ק דמכות לר"מ לוקה ומשלם וחכ"א כל המשלם אינו לוקה משום כדי רשעתו ולדבריהם לכ"ע לא לילקי משום דניתק לעשה וה"נ כל הני לאוין אף על גב דמשלמי אינן מקרי ניתק לעשה חוץ מגזל דמצינן בכמה דוכתי דקרי ליה ניתק לעשה לפי משמעות הכתוב והשיב את הגזילה ולגופיה אצטריך לגזל גופיה שיהיה ניתק לעשה ולא קאי אלאו דלא תגזול דמוקמינן ליה לכובש שכר שכיר בא"א ענין ובמשקולות נמי דפריך ל"ל היינו משום דה"ל גזל מעליא לפי מאי דס"ד מעיקרא וגזל ניתק לעשה ולא דמיא לכובש ש"ש דלא אתא לידיה דגזל מעליא הוא דאתא לידיה כדאמרי' בפ' המקבל ומיהו מה שהקשו דהא לאו דלא תעשוק ניתק לעשה כמו לאו דלא תגזול דכתיב את העושק אשר עשק צ"ע ויש ליישב בדוחק כיון דהעשה בלשון עושק והלאו בלשון אחר דהיינו לא תגזול ובא"ע לגזל אתא לכובש ש"ש לא מיקרי לאו ניתק לעשה ודו"ק:

(1) גמרא – ילפינן לאו לגזל בבנין אב מן אונאה ורבית – וקרא דלא תגזול מוקמינן לה באם אינו ענין לכובש שכר שכיר

- (2) תוספות ד"ה אמרי הכי נמי
- (א) קשיא – הרי אין מזהירין למלקות מן הדין כגון לאו דגזל אי ילפת לה בבנין אב
- (ב) תירוץ – אף אלו ילפינן לאו לגזל מן לאו תגזול אין לוקין עליו מטעם דגזל לאו הניתק לעשה הוא כמבואר להלן
- (3) המשך דגמרא
- (א) קשיא – כובש שכר שכיר בהדיא כתיב ביה לא תעשק שכיר עני ואביון
- (ב) תירוץ – לעבור עליו בשני לאוין
- (4) תוספות ד"ה לעבור עליו בשני לאוין
- (א) קשיא – לוקמה "לא תגזול" לגזל גופי' ולעבור עליו בשני לאוין
- (ב) תירוץ
- (i) לא אמרינן לעבור עליו בשני לאוין אלא ללקות שני פעמים וכבר קבענו דלא לקי כלל על הגזול משום דניתק לעשה
- (ii) אבל כי מוקמינן "לא תגזול" אכובש שכר שכיר לקי עליו שפיר דכובש שכר שכיר לא הוי לאו הניתק לעשה כמבואר להלן במהרש"א ולכן מתרצי גמרא שפיר לכובש שכר שכיר דאתי לאו תגזול לעבור עליו בשני לאוין
- (5) המשך דגמרא – קשיא – ולוקמא לא תגזול לרבית ואונאה ולעבור עליו בשני לאוין
- (6) מהרש"א
- (א) קשיא לקושיא דגמרא – מלוי בריבית חייבין לשלם דקיימא לן ברבית כמאן דאמר דיוצאה בדדיינים וגם אונאה מחזיר בדדיינים – ולכאורה מטעם זו הוי כולהו לאו הניתק לעשה כעין לאו דגזול
- (ב) תירוץ
- (i) אין הכי נמי דברבית ואונאה חייבין לשלם אבל מכל מקום אין זה מקרי ניתק לעשה דשאני גזל דמצינן בכמה דוכתי דקרי ליה ניתק לעשה מחמת דכתיב והשיב את הגזילה
- (ii) תדע דבפרק קמא דמכות פליגי תנאי בעדים זוממין אם לוקין ומשלמין וליכא מאן דאמר דאינו לוקה מחמת הא גופא דלאו דלא תענה ברעך עד שקר ניתק לעשה מחמת דמשלם
- (iii) ואכן מהאי טעמא לא מקרי לאו דכובש שכר שכיר לאו הניתק לעשה
- (ג) קשיא – הרי למסקנא דגמרא אוקמה לאו תגזול לכובש שכר שכיר ולכאורה האי והשיב את הגזילה נמי קאי אכובש שכר שכיר ולמה נוקטין אשר לאו דכובש שכר שכיר לא מיקרי ניתק לעשה
- (ד) תירוץ – האי והשיב את הגזילה לגזל ממש אצטריך שיהיה ניתק לעשה ולא קאי אלאו דלא תגזול דמוקינן ליה לכובש שכר שכיר באם אינו ענין
- (ה) קשיא
- (i) בהמשך דגמרא מקשי – לאו דכתב רחמנא במשקלות לטומן משקלותיו במלח למה לי – דהרי גזל מעליא הוי דאתי לידי' דמוכר שמכר ביוקר על פי משקולות לא טובות
- (ii) ומוכן דלא משני "לעבור עליו בשני לאוין" משום דנקטי דהוי לאו הניתק לעשה
- (iii) ומאי שנא לאו דכובש שכר שכיר דקבענו דאינו לאו הניתק לעשה

7) תירוץ – שאני לאו דמשקולות מחמת הא גופא דגזל מעליא הוי ולכן קאי עלה והשיב את הגזלה אשר מחמתי מקרי גזל לאו הניתק לעשה – ולא דמיא לכובש שכר שכיר דאינו גזל מעליא מחמת דלא אתי לידוי דבעל הבית

8) המשך מהרש"א

א) אף בכובש שכר שכיר כתיב והשיב את העושק אשר עשק ולמה נקטי תוספות דלאו דלא תגזול (דבאם אינו ענין קאי על עושק) אינו לאו הניתק לעשה

ב) תירוץ בדוחק – האי לאו לא מקרי ניתק לעשה כיון דעשה כתיב בלשון "עושק" והלאו כתיב בלשון "לא תגזול"

תוספות בא"ד ואם תאמר

בא"ד וא"ת והיכי ס"ד כו' הלא בישראל גופיה לא ידענא גזל אלא מרבית כו' עכ"ל ק"ק דאימא דאי לא הוה כתיב רעך למעוטי גזל עובדי כוכבים לא הוה מוקמינן קרא דלא תגזול לכובש שכר שכיר אלא לגזילה גופא ולגזל עובד כוכבים דלא אתיא מריבית ואונאה ויש ליישב ודו"ק:

1) המשך תוספות – קשיא

א) איתא בפרק המקבל דכתיב רעך למילף דגזל כנעני לית ביה איסור

ב) ותיקשי דאף בלא רעך הוי ידעינן דלית לאו לגזל כנעני – דהרי בישראל גופיה לא ידענא גזל אלא מרבית ואונאה – ורבית שרי בכנעני דכתיב לנכרי תשיך ואונאה נמי דכתיב עמיתך ודרשינן בדף נט. עם שאתך בתורה ובמצות

2) מהרש"א – קשיא – לישני תוספות דאין הכי נמי דלית למילף לאו לגזל כנעני מן רבית ואונאה – אבל אלו לא הוה כתיב רעך למעוטי גזל עובדי כוכבים לא הוה מוקמינן קרא דלא תגזול לכובש שכר שכיר אלא לגזילה גופא לגזל עובד כוכבים

דף סא:

תד"ה שתולה קלא אילן בבגדו

סא עמוד ב] בד"ה שתולה קלא אילן בבגדו כו' אף על גב דעובר על מצות ציצית מ"מ כו' עכ"ל בכל אינך ניחא להו שהוא מכשיל או גזול את חבירו כגון בשרצים שהוא מערב בהם טמאים ומכשיל את חבירו וכן ברבית שחבירו סבור לתת לעובד כוכבים רבית ולא לישראל וכן במשקולת שהוא גזול את חבירו בלי ידיעתו כתב רחמנא יציאת מצרים לומר לך שאף שחבירך אינו מבחין בזה אני הוא שהבחנתי כו' אבל בציצית שתולה קלא אילן בבגדו דמשמע בבגד שלו לא שייך לומר על עבירה זו שעובר על מצות ציצית בינו לבין עצמו אני הוא שהבחנתי כו' דא"כ בכל מצות עשה ול"ת שאדם עובר בינו לבין עצמו לכתוב יציאת מצרים ולכך הוצרכו לומר לעבור עליו משעת תלייה שיהיה לו עונש על המחשבה שחשב לעבור בזה על מצות ציצית ומיהו הרא"ש כתב גם בציצית דמיירי נמי בכה"ג שתולה קלא אילן ומוכרו לאחרים דהשתא הוה שפיר אני הוא שהבחנתי כו' ככל אינך אבל התוס' לא משמע להו לפרש הכי דא"כ הל"ל שתולה קלא אילן בבגדים ומוכרו לישראל כדאמר בשרצים אבל בבגדו משמע בבגד של עצמו ומהרש"ל כתב בזה דרך אחרת ואין להאריך בדחוקים ודו"ק:

סוגיא דהוצאה בדיינין חלק א' תוספות ד"ה רבא אמר

בד"ה רבא אמר כו' לא בא אלא ליישב הברייתא דהתם למ"ד לאו כרשות לוקח כו' עכ"ל יש לדקדק דהא לרבי יוחנן ניחא הך ברייתא בפשיטות למ"ד נמי לאו כרשות לוקח ואף על גב דליכא שינוי רשות אין חייבין להחזיר דאבוהון נמי אינו חייב להחזיר דלא ניתן להשבון והא דנקט בדידהו הא משני לה תלמודא בשמעתין איידי דקא בעי למיתני סיפא הניח להן אביהן כו' תנא נמי רישא בדידהו ודוחק לומר באבוהון למיתה ולמורא ניתן ולא להשבון אבל הבנים חייבין להשיב דלא ניתנו למיתה ולמורא ונראה לומר לרמי בר חמא התם דקאמר אהך ברייתא זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי וס"ל ע"כ כר"א דיוצא בדיינים דלר"י א"נ דלאו כרשות לוקח אין חייבים להחזיר דאבוהון נמי אינו חייב להחזיר ולפי סברתו קאמר רבא דאפי' לר"א איכא ליישב הברייתא כמ"ד לאו כרשות לוקח דלדידהו קא מזהר רחמנא כו' ודו"ק:

(1) גמרא

- (א) ר' אלעזר – רבית קצוצה יוצאה בדיינין
- (ב) ר' יוחנן – רבית קצוצה אינה יוצאה בדיינין
- (ג) ר' יצחק – מאי טעמא דר' יוחנן דאמר קרא "בנשך נתן ותרבית לקח וחי לא יחיה את כל התעבות האלה עשה" למיתה ניתן ולא להישבון
- (ד) רב אדא בר אהבה – היינו טעמא דר' יוחנן דאמר קרא "אל תקח מאתו נשך ותרבית ויראת מאלהיך" למורא ניתן ולא להשבון
- (ה) רבא – ר' יוחנן מגופיה דקרא שמיע ליה "מות יומת דמיו בו יהיה" הוקשו מלוי רבית לשופכי דמים מה שופכי דמים לא ניתנו להשבון אף מלוי רבית לא נתנו להשבון – ומשמע דרבא בשיטת ר' יוחנן אזיל

(2) סוגיא בפרק הגוזל בתרא

- (א) ברייתא – הניח אביהם ליתומים מעות של ריבית אין חייבין להחזיר
- (ב) גמרא שם
 - (i) רמי בר חמא – זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי והוי כרשות אחרת וקני יתומים לרבית ביאוש ושינוי רשות ולכן אין חייבין להחזיר
 - (ii) רבא – אפילו תימא רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי מכל מקום אין חייבין להחזיר משום דלדידהו קא מזהר רחמנא לבריה לא קא מזהר רחמנא

(3) תוספות דידן

- (א) קשיא – הרי משמע דרבא סבר דאביהם עצמו חייב להחזיר כר' אלעזר – בניגוד להא דדייקינן לעיל דרבא בשיטת ר' יוחנן אזיל
 - (ב) תירוץ – לא בא רבא אלא להדגיש דברייתא מצי סבר רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ואפילו הכי לא בעי יתמי להחזיר משום דלבריה לא מזהר רחמנא
- (4) מהרש"א

- (א) קשיא – מכל מקום אלו סבירא לי' רבא כר' יוחנן אז כדי ליישב לברייתא למאן דאמר רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי הי' לו לרבא לומר בפשיטות דברייתא אתיא כר' יוחנן דאבוהון נמי אינו חייב להחזיר דלא ניתן להשבון

- (ב) שאלה – האם מצינן לתרץ דלר' יוחנן תיקשי לי' הא דבברייתא קתני דיקא לדידהו דאין חייבין להחזיר ומשמע דאבוהון חייב להחזיר
- (ג) תשובה – לא יתכן דכבר מפרשי בגמרא שם בשלב אחר דאידי דסיפא דברייתא (שאינה מעניננו) איירי בדידהו תני רישא נמי בדידהו
- (ד) תירוץ ראשון בדוחק – אין ליישב הברייתא על סמך שיטת ר' יוחנן מחמת דלר' יוחנן דסמיך אטעמא דלמיתה ולמורא וכו' יוצא איפכא דאבוהון למיתה ולמורא ניתן ולא להשבון אבל הבנים חייבין להשיב דלא ניתנו למיתה ולמורא
- (ה) תירוץ שני
- (i) מוכרח דרמי בר חמא גופי' כר' אלעזר סבירא לי' דאלו קסבר כר' יוחנן מובן דבר' לא מחזיר אפילו אלו רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי
- (ii) השתא רבא גופי' כר' יוחנן סבירא לי' ולא בא אלא לפרש דאף לרמי בר חמא דסבירא לי' כר' אלעזר מצינן ליישב הברייתא כמאן דאמר רשות יורש לאו כרשות לוקח דלדידיה קא מזהר רחמנא אבל לא לבר'י

דף סב.

סוגיא דהוצאה בדיינין חלק ב' תד"ה מאי קום עשה

[דף סב עמוד א] בד"ה לא מאי קום עשה כו' והיכא דלא גבה עדיין הרבית דת"ק כו' ואין עוד תקנה לתקן הלאו כו' עכ"ל אין לפרש דבריהם דדוקא בלא גבה עדיין הרבית דאז א"א לתקן הלאו דלית כאן השבה אבל בגבה הרבית ע"י השבה שפיר ניתקן גם הלאו של לא תשימון דהא אפילו לרבי נחמיה ולר"א כתבו דלאו דשימה מתלא תלי וקאי שאם יקרע השטר קודם שיגבה פטור משמע הא אם לא נקרע השטר קודם שיגבה חייב בלאו דשימה ולא ניתקן בהשבה אלא משום דר"נ ור"א נקטו התוס' היכא דלא גבה הרבית דהיכא דגבה הרבית מודו דחייב בלאו דלא תשימון ולא ניתקן בהשבה אלא לאו דואל תקח וגו' ודו"ק:

- (1) קבענו בחלק א' אשר לר' אלעזר רבית קצוצה יוצאה בדיינין
- (2) ברייתא
- (א) תנא קמא – מלוה ברבית והערב חייבין בלא תעשה ובמלקות
- (ב) ר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב – אינן בלא תעשה ומלקות מפני שיש בהן קום ועשה
- (3) גמרא למסקנא כמבואר בתוספות בזה הלשון
- (א) "כולהו אית להו דר' אלעזר ולא לקי אלאו דאל תקח משום דניתק לעשה הוא בהשבה אבל פליגי בלאו דלא תשימון והיכא דלא גבה עדיין הרבית"
- (i) דתנא קמא סבר מיד כשנכתב השטר נגמרה השומא והוי כאילו גבה כבר ואין עוד תקנה לתקן הלאו דלא תשימון
- (ii) ור' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב סברי לאו דשומא מתלא תלי וקאי שאם יקרע השטר קודם שיגבה פטור
- (4) מהרש"א
- (א) תיודק דתוספות באמרם "היכא דלא גבה עדיין הרבית" כיוונו להדגיש דדיקא בלא גבה פליגי תנא קמא ור' אליעזר בן יעקב

- (i) דלתנא קמא אפילו נקרע השטר ולעולם לא ילוה מכל מקום לא ניתקן לאו דשומא
- (ii) ולר' נחמי' ור' אליעזר בן יעקב לאו דשומא מתלא תלי וקאי שאם יקרע השטר קודם שיגבה פטור
- (ב) ומהא גופה תידוק דאם לא קרע השטר וגבה הגם דמהני השבה לנתק לאו דאל תקח מכל מקום לא מהני לנתק לאו דשומא אפילו לר' נחמי' ור' אליעזר בן יעקב

דף סב:

סוגיא דיש לו חלק א' תוספות ד"ה לקח הימנו

[דף סב עמוד ב] בד"ה לקח הימנו כו' וכי לא ידע דאסור לפסוק יין מחמת חוב כו' עכ"ל הכי פסיקא להו מטעמא דקאמר אף על גב שאין לזה למוכר יש לזה לאיש אחר ויכול לקנות ממנו עכשיו בדמים דלא שייך למימר הכי בפוסק עמו בחוב שיש לו עליו וק"ל:

- (1) משנה דף ס: – איזהו תרביית – המרבה בפירות כיצד
- (א) רישא – לוקח לקח ממוכר חטין בדינר זהב (כ"ה דינרי כסף) הכור וכן השער ועמדו חטין לאחר זמן בל' דינרין
- (ב) סיפא – אלו כשעמדו חטין בל' דינרין אמר לו לוקח למוכר תן לי חטיי שאני רוצה למוכרן וליקח בהן יין ואמר לו המוכר הרי חטיך עשויות עלי בל' דינרין והרי לך אצלי בהן יין ויין אין לו – אסור שמא יוקיר היין ואף על פי שפוסק עמו כשער היין של עכשיו
- (ג) גמרא בדף סב: כמבואר ברש"י
- (i) קשיא – וכי אין למוכר יין מאי הוי – אחר שיצא השער ליין והוא חייב לו החטין או המעות הרי הוא כפוסק עמו עכשיו על היין – ותנן אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער יצא השער פוסקין אף על פי שאין לזה לאיש אחר
- (ii) תירוץ דרבה – מוכח מברייתא דר' חייא דבאין איסרו בידו לא אמרינן אף על פי שאין לזה לאיש אחר – ויבואר עוד בחלקים דלהלן

(2) תוספות

- (א) רש"י פירש במשנה דמקח חטין מותר אף על פי שאין לו חטים כיון דבשלב זה נוקטין דלוקח בקושטא שילם דינר – ולא קאי "אסור" דמשנה אלא איין
- (ב) וקשה לפירושו
- (i) כיון דאסור לא קאי אחיטין דרישא דלגבי' שילם לוקח דינר זהב ושרי – אלא קאי דיקא איין דסיפא דלגבי' לא שילם לוקח כלום
- (ii) מאי פריך בגמרא אסיפא דמשנה "וכי אין לו יין מאי הוי והתנן יצא השער פוסקין אף על פי שאין לזה יש לזה" וכי לא ידע דאסור כיון דאין לו יין וגם אין נותן לו לוקח מעות מזומנים (אין איסרו בידו) לקנות יין

(3) מהרש"א

- (א) קשיא – לכאורה דיקא בהמשך סוגיא חידש ככה רבה מברייתא דר' חייא – מנא להו לתוספות אף בהוה אמינא דגמרא דפשיטא דלא סגי למוכר לפסוק יין מחמת חובו ללוקח על שלא שילם חטין ללוקח
- (ב) תשובה – הכי מסתבר לתוספות מלישנא דמשנה דקתני אף על פי שאין לזה לאיש אחר ונוקטין תוספות דמשמעו דיכול מוכר לקנות מאותו איש אחר עכשיו בדמים מזומנים

סוגיא דיש לו חלק ב' תוספות בא"ד ואם תאמר

בא"ד וא"ת אמאי תני גבי יין אין לו כי נמי יש לו אסור כו' עכ"ל לרבה דמוקי לה כר' חייא אפשר דאביי הא נמי קא קשיא ליה מאי אריא אין לו אפילו יש לו נמי אבל קושיא זאת אפילו לרבה דמסיק לה כדרבי אושעיא לא איצטריך למתני' גבי יין אין לו ותירצו דגבי יין לא קשיא ליה לאביי מאי אריא אין לו כו' דמשום חטין דרישא נקט אין לו אלא דברישא גופא בחטין קא קשיא ליה לאביי מאי אריא אין לו אפילו יש לו נמי לר' חייא ומתרג' לה רבא כדרבי אושעיא ודו"ק:

(1) תוספות

(א) מטעם קושיית תוספות בחלק א' ועוד קושיות מסויימות

(i) מסקי תוספות שלא כרש"י דבהוה אמינא דגמרא נקטי דהא דקתני במשנה איזהו תרביית דאסור קאי על משנה כולה אף ארישא דחטין מחמת דאין לו חטין ולא מספיק הא דנתן לו מעות לקנות חטין – ואכן כי קתני בסיפא יין אין לו הוא הדין דברישא חטין אין לו

(ii) בקיצור – בהוה אמינא נקטי

(1) דברישא נתן לו מעות לקנות חטין ואבל לא היו לו חטין

(2) ובסיפא "בפסק שני" לא נתן לו מעות לקנוס יין וגם יין לא היה לו

(2) המשך דגמרא כמבואר בתוספות

(א) קשיא – וכי אין לו יין (וכוונת המקשן אשר גם חטים אין לו) מאי הוי ואמאי אסור והתניא יצא השער פוסקין אף על פי שאין לזה יש לזה ואף על פי שאין לו – ועיקר קושיא דגמרא על המשנה קאי דקתני גבי חטים דאסור אף על פי שלוקח נותן לו דינר זהב דמצי לקנות בו חטים

(ב) תירוץ דרבה

(i) מוקמינן לה למשנה בבא לחוב בדמיהן דהאי "בדינר זהב" דמשנה אין משמעו מזומנים אלא איירי בשכבר הלוח לוקח דינר זהב למוכר ופסק מוכר חטין ללוקח בתשלומין לחובו ללוקח ובשעת קנין לא נתן לו הלוקח כלום ו"אין איסרו בידו"

(ii) כדתניא כברייתא דר' חייא

(iii) הרי שהלוח ראוּבן לשמעון מנה והי' ראוּבן נושה אותו מנה משמעון ועומד על גורנו של שמעון ואמר תן לי מעותי שאני רוצה ליקח בהם חטים אמר לו שמעון חטים יש לי שאני נותן לך צא ועשה עלי כשער של עכשיו ואני אעלה לך כל שנים עשר חדש אסור

(iv) ומפרש שם רש"י – שאין זה דומה לנותן איסר בשעה שפוסק דאיכא למימר יקנה לו עכשיו בשוק במעות מזומנים

(ג) קשיא דאביי

(i) אי אין איסרו בידו מאי אריא במשנה דחטין אין לו דאסור אפילו יש לו נמי אסור – דהרי האי תנא דברייתא דר' חייא במוכר עומד על גורנו איירי דיש לו חטין ואפילו הכי אסור אי לאו איסרו בידו – ומותר דיקא ביש לו וגם איסרו בידו

(ד) תירוץ דרבא

(i) משנה אתיא כברייתא דר' אושעיא דדיקא באין לו ואין איסרו בידו אסור

(ii) ולכן אף בדמוקמינן למשנה בדאין איסרו בידו מוכרח דאיירי באין לו חטין דאי יש לו חטין שרי

(3) המשך תוספות

- (א) קשיא – השתא דקבעו תוספות דאפילו חטין לא היה לו אמאי תני גבי יין אין לו כי נמי יש לו יין אסור כיון דבפסק ראשון לא הי' לו חטין
- (ב) תירוץ – נקט יין אין לו בסיפא לאשמועינן דברישיא לא היה לו חטין"
- (4) מהרש"א
- (א) לרבה דמוקי לה למשנה כר' חייא דאסור אלו אין איסרו בידו בין לחטין דרישא בין ליינ דסיפא אפשר דאביי מלבד הא דמקשי לרבה למה לי אין לו דרישא לגבי חטין (לפי שיטת תוספות) הא נמי קא קשיא ליה מאי אריא אין לו דסיפא לגבי יין אפילו יש לו נמי אסור מעצם שיטתו דברייתא דר' חייא
- (ב) אבל הוסיפו תוספות אשר אפילו לרבה דמסיק למשנה כדר' אושעיא דביש לו בעלמא שרי אפילו אין איסרו בידו נמי קשה דלא איצטריך למתני גבי יין אין לו כיון דבפסק ראשון ברישא כבר אסור מחמת דחטין אין לו וגם אין איסרו בידו
- (ג) ותירצו תוספות לאביי דמשנה נקטה אין לו יין בסיפא לאשמועינן דברישיא לא היה לו חטין ולא נשאר לאביי להקשות אלא דאליבא דברייתא דר' חייא אכן ברישא מה לי חטין אין לו כיון דאפילו ביש לו נמי אסור – וקושיא זו מיישב רבא אליבא דברייתא דר' אושעיא
- (ד) שים לב דבסוף דבר מיושב נמי קושיות תוספות לרבה דאיצטריך למתני בסיפא יין אין לו למילף דברישיא אין לו חטין דאי לאו הכי שרי ברישא כדר' אושעיא

סוגיא דיש לו חלק ג' תד"ה הרי שנושה

בד"ה הרי שנושה כו' דהכא מיירי שלא פטרו ממנו עד כו' עכ"ל וכדאקשינן מאי אריא אין לו אפילו יש לו נמי ליכא למימר דמתניתין דהכא איירי שפטרו מהחוב דא"כ כיון דמעוה קונות בכה"ג אפי' אין לו נמי ומטעמא דאע"פ שאין לזה יש לזה וק"ל:

- (1) ניהדר להא דקבענו בחלק ב'
- (א) דרבה מוקי למשנה אליבא דברייתא דר' חייא בבא לחוב בדמיהן דהאי "בדינר זהב" דמשנה אין משמעו מעוה מזומנים אלא איירי באין איסרו בידו שכבר הלוח ראובן לשמעון דינר זהב ולאחר כך פסק שמעון חטין לראובן בתשלומין לחובו ובשעת קנין לא נתן ראובן לשמעון כלום
- (ב) ולהא דמקשי אביי לרבה אי אין איסרו בידו מאי אריא במשנה דחטין אין לו דאסור אפילו יש לו נמי אסור דהרי ברייתא דר' חייא בחטין יש לו איירי ואף על פי כן אסור משום דאין איסרו בידו
- (2) גמרא בפרק הזהב דף מו: כמבואר שם ברש"י
- (א) אם מכר ראובן לשמעון שור בכך וכך מעוה ומשך שמעון את השור ונתחייב לתת לראובן את המעוה ואמר לו שמעון לראובן פרה יש לי שאני נותן לך בדמי השור שאני חייב לך – והסכימו יחד נתחייב שמעון לתת את הפרה לראובן ואין אחד מהם יכול לחזור בו
- (ב) וזאת אפילו לר' יוחנן דאמר דגזרו רבנן דמשיכה קונה ולא מעוה דשאני הכא דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בי' רבנן
- (3) תוספות
- (א) קשיא לברייתא דר' חייא – נימא דמיד כשמוחל לוקח לחובתו דמוכר קנה לוקח לחטין דמוכר מטעם "מילתא דלא שכיחא" – ונמצא (כמפורש בפני יהושע) דליכא הלואה מן לוקח למוכר ואין מקום לרבית
- (ב) תירוץ – ברייתא דר' חייא איירי בגוונא דלא פטרו הלוקח למוכר עד שיתן לו מוכר החטין ולכן אכתי איכא הלואה
- (4) מהרש"א

(א) קשיא

(i) בהמשך דגמרא בדמקשה אביי לרבה אשר לפי ברייתא דר' חייא דבאין איסרו בידו אסור אפילו ביש לו תיקשי למשנה (דאוקמה רבה באין איסרו בידו) מאי איריא אין לו למוכר חטין דאסור אפילו יש לו נמי אסור

(ii) לישני

(1) דברייתא דר' חייא איירי בלא פטרו הלוקח ולכן אכתי איכא הלואה

(2) ונוקמה למשנה בדפטרו ולכן ליכא הלואה ושרי מיהת ביש לו ולכן מיושב הא דמקשי אביי לרבה דאפילו ביש לו אסור

(ב) תירוץ

(i) לא יתכן לאוקי למשנה בפטרו מחובו דאם כן אפילו באין לו שרי מטעם "אף על פי שאין לזה יש לזה"

(5) קושיית קרני רא"ם ושאר אחרונים – הרי מוכר אין איסרו בידו ואין לו מעות ליקח חטין

(6) {ואולי מצינן ליישב דעד כאן לא עסקנו אלא בגוונא דבא בחובתו ואכתי לא פטרו מחובו דלא אישתפר מצב נכסי דמוכר – ברם בפטרו מחובו מיד אישתפר מצבו ונקל למוכר לקנות חטין באשראי – ועיין קצת כעין זה לרא"ש מובא במהרש"א בדף עב: באמצע דיבור וקצת קשה}

דף סג.

תוספות ד"ה רבית על מנת להחזיר

[דף סג עמוד א] בד"ה רבית ע"מ להחזיר כו' כגון שהתנו עמו שאם יפדו יתן השכר כו' עכ"ל ומצי איירי שלא מצריכו לפדותו תחילה קודם שינכה לו שכר דירה ואין כאן רבית כלל ואתיא דר"מ אפילו כדרבנן דר"י וק"ל:

(1) ברייתא

(א) הרי שהיה מלוה נושה בלוה מנה ועשה לזה שדהו מכר דאמר לזה למלוה אם אין אני נותן לך מכאן עד יום פלוני הרי השדה שלך

(ב) לתנא קמא

(i) אלו לזה אוכל פירות בתוך הזמן מותר

(ii) אלו מלוה אוכל פירות בתוך הזמן אסור שמא לא יבוא לידי מכר שיחזיר לו לזה מעותיו ונמצא שבהלואה היו אצל מלוה ואכל פירות ברבית

(ג) ר' יהודה אומר אף אלו מלוה אוכל פירות בתוך הזמן מותר

(ד) גמרא – לשיטת רבא רבית על מנת להחזיר איכא בינייהו

(2) רש"י

(א) לרבא לא שרי ר' יהודה אלא על מנת להחזיר שהתנו שאם לא יהיה מכר ויסלק לזה למלוה יחזיר לו מלוה פירות שאכל

(3) תוספות

(א) קשיא – מאי טעמא דתנא קמא דאוסר רבית על מנת להחזיר – דאיזה רבית הוא זה והלא כשיבא לזה לפדות ממלוה מנכה לו לזה תחילה פירות שאכל מלוה

- (ב) תירוץ – ודאי אם הוא עושה כן לא הוי רבית אפילו לתנא קמא ולא פליג תנא קמא אלא במצריכו מלוה ללוה לפרוע תחילה הכל קודם שינכה לו לוח כלום ואם לא יוכל לוח לפרוע לו הכל בלי ניכוי תהא משוקעת בידו דמלוה
- (ג) קשיא – בפרק בתרא דמגילה תנא אין מוכרין בית הכנסת אלא על תנאי אימתי שירצו שיחזור דברי ר' מאיר – ותיקשי לרבא דאמר לר' יהודה לא שרי אלא ברבית על מנת להחזיר
- (ד) תירוץ – לרבא איירי התם כגון שהתנו עמו שאם יפדו יתן השכר על שדר בו
- (4) מהרש"א – ומצי איירי שלא מצריכו לפדותו תחלה קודם שינכה לו שכר דירה ואין כאן רבית כלל ואתיא דר' מאיר אפילו כתנא קמא דר' יהודה דהרי קבעו תוספות דאפילו תנא קמא דר' יהודה מתיר באופן זה

דף סג:

תוספות ד"ה ופוסקין על שער שבשוק

[דף סג עמוד ב] בד"ה ופוסקין על שער שבשוק כו' ממה שיזדמן לבעל חטין למכור אפילו בשוק של אכלבאי וארבי עכ"ל אף על גב דאפילו ר"י לא מוקי מתני' אלא כדורמוס מ"מ הך דרבי ינאי הוה מצינן לאוקמי באכלבאי וארבי ודו"ק:

- (1) משנה בדף עב: יצא השער פוסקין ואף אל פי שאין לזה יש לזה
- (2) גמרא שם – לר' יוחנן
 - (א) אין פוסקין בשער שוק של עיירות דלא קביעי תרעייהו
 - (ב) וסליק אדעתין בהוה אמינא דבעי שער דאכלבאי וארבי דמשוך תרעיה טפי
 - (ג) ומסקי דסגי בשער של כדורמוס דקביע תרעייהו יותר משער שוק של עיירות אבל לא בעי שער דאכלבאי וארבי דמשוך תרעיה טפי
- (3) גמרא כמבואר בתוספות
 - (א) ר' ינאי אית ליה "מה לי הן מה לי דמיהן" דהיינו
 - (i) פסק על הפירות והגיע זמן פרעון ובא לוקח ותבעו ואין לו למוכר – שרי לוקח לקבל מעות כשער של זמן פרעון דמה לי מקבל הן עצמן ומה לי דמיהן ואין זו רבית אם פורע ממון מחמת דאפילו אלו הוי לי' למוכר חטין ונתנן ללוקח מצי לוקח למכור לחטין ולקבל מעות
 - (ii) ואמר רבא דיש למידק מר' ינאי
 - (1) "מה לי דמיהן מה לי הן" – דבתחלה בשעת הפסיקה אלו כבר יצא השער מותר ללוקח לפסוק ולתת מעות למוכר על מנת לקבל בהם חטין לאחר זמן ואפילו יתייקרו מפני שיכול המוכר בשעת הפסיקה לקנות בדמים חטין ולכן מיד כשקיבל המוכר מעות נחשב כאילו החטין בידו ומיד קנה לוקח החטין והתייקרו ברשותו ולא מחזי כרבית
 - (2) ואשר עושין אותה פסיקה על שער שבשוק של עיירות
- (4) תוספות
 - (א) קשיא – היאך מידק רבא מהך דר' ינאי דפוסק על שער שוק של עיירות
 - (ב) תירוץ
 - (i) יותר יזדמן למוכר בשעת פסיקה לקנות חטין בזול אפילו בשוק של עיירות ממה שיזדמן ללוקח למכור חטין בשעת פרעון אפילו בשוק של אכלבאי וארבי

(ii) ולכן דייק רבא שפיר בדרך כל שכן כיון דר' ינאי סומך על יכולת לוקח למכור בקושי בשעת פרעון ודאי סומך על יכולת מוכר לקנות בנקל בשעת פסיקה אפילו בשער שוק של עיירות

(5) מהרש"א

(א) שאלה – למה הוצרכו תוספות להוסיף תיבות "ממה שיזדמן ללוקח למכור חטין בשעת פרעון אפילו בשוק של אכלבאי וארבי" – הרי אפילו לר' יוחנן דמחמיר למוקי למשנה דפסיקה בדף עב: בשער של כדורמוס מכל מקום למסקנא לא בעי אכלבאי וארבי

(ב) תשובה – הוצרכו תוספות לקבוע שלא נטעה לומר אשר בשעת פרעון סומך ר' ינאי דיקא על יכולת לוקח למכור בנקל באכלבאי וארבי ודלכן קליש הכל-שכן ולית למידק לר' ינאי אלא אשר בשעת פסיקה סגי בכדורמוס

דף סד.

תוספות ד"ה מה שעזי חולבת

[דף סד עמוד א] בד"ה מה שעזי חולבות כו' פרדיס' אמר רב כו' שרגיל לקנות בעוד שהוא בוסר כו' עכ"ל ק"ק להאי תירוץ דומיא דהני בהך דקרי שקנאן בעוד שהן בני זרת והוי הקדמת מעות עד זמן שיהיו בני גרמידא ל"ל למימר דא"ל יהיבנא לך בני גרמידא דהוי כמו כך וכך מכור לך ה"ל למנקט רבותא טפי דאפי' אם מכר לו הן רב הן מעט מה שיגדל הקרי נמי אסור ודו"ק:

(1) גמרא

(א) לרב – האי מאן דיהיב זוזי לגינאה אקרי וקא אזלי עשרה קרי בני זרתא קטנים ואמר ליה גינאה יהיבנא לך לאחר זמן בני גרמידא גדולות בני אמה דשוין יותר

(i) אם יש לו בגנו גדולות בני אמה מותר

(ii) ליתנהו ועודן קטנות אסור

(ב) כמאן אמר רב דליתנהו ועודן קטנות אסור

(i) כי האי תנא דתניא

(1) ההולך לחלוב את עזיו מצאו חבירו ואמר לו מה שעזי חולבות מכור לך בכך וכך וזו אם מעט אם רב יגיעך מותר שהרי קיבל הלוקח הפסד ושכר – הלכך אפילו ימצא יותר משהו הדמים אין כאן אגר נטר ליה דאי הוה בציר מדמים נמי הוה שקיל

(2) אבל אם אמר לו מה שעזי חולבות כך וכך סאין מכור לך ואוזיל גבי' בשכר הקדמת מעות אסור

(ii) ובהך דקרי בליתנהו עכשיו גדולות בני אמה דינן דומה להא דקתני מה שעזי חולבות כך וכך סאין ואסור

(2) גמרא דף עג. כמבואר ברש"י שם

(א) פרדיסא – לקנות יין מן הכרם בדמים פחותים כל פירות שנה זו בכך וכך ולוקחין אחר שהן בוסר או סמדר אבל עדיין לא הגיעו לביכור

(ב) רב אסר דמשום הקדמת מעות לזמן הבציר קמוזיל גביה והוי אגר נטר ליה

(3) תוספות דידן

(א) קשיא לרב דאמר פרדיסא אסור – מאי שנא ברייתא דקתני דמה שעזי חולבות מכור לך מותר

(ב) תירוץ

- (i) בגוונא דברייתא אין רגילות לזלול בשביל המתנת יום או יומים לכך מותר שמקבל עליו הפסד ושכר וכך יכול להפסיד כמו להשתכר הלכך אפילו ימצא יותר מן הדמים שנתן לא הוי אגר נטר
- (ii) אבל פרדיסא אסר רב דקא אוזיל גביה טובא שרגיל לקנות בעוד שהוא בוסר ומשום הקדמת מעות עד זמן הבציר אוזיל גביה ושכיה שישתכר והוי אגר נטר

(4) מהרש"א

- (א) גוונא דפרדיסא דומה להני קרי שקנאן בעוד שכולן בני זרת והוי הקדמת מעות עד זמן שיהיו בני גרמידא
- (ב) ותיקשי למה אמר רב דאסור מטעם דאמר לי' מוכר ללוקח יהיבנא לך בני גרמידא ודלכן דינו כמו מה שעזי חולבת כך וכך מכור לך – הוי לי' למנקט רבותא טפי דאפי' אם מכר לו הן רב הן מעט מה שיגדל הקרי נמי אסור דקא אוזיל גבי' טובא משום המתנה ארוכה

סוגיא דקרוב לשכר חלק א' תד"ה אי תקפה

בד"ה אי תקפה כו' אבל בקנקנים דמוכר מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך כו' עכ"ל והכא הילך ד' זוזי אחביתא דחמרא משמע נמי דמיירי בקנקנים דמוכר ועוד לתד תירוץא מיירי בלא משך ודו"ק:

(1) גמרא – אמר אביי שרי ליה לנותן מעות למימר למקבל מעות ולהתנות הילך ארבעה זוזי אחביתא דחמרא שיש בידך אי תקפה ברשותך אי יקרא אי זילא ברשותי – ואין בה משום רבית כיון דנותן מעות מפסיד בזולא לא מיחשב כהלואה למקבל הגם דמקבל מפסיד אי תקפה

(2) תוספות

(א) קשיא

(i) אי בשלא משך מה צריך להתנות אי תקפה ברשותך כי לא אתני יכול הנותן לחזור דליכא מי שפרע כיון דאי תקפה מפסיד הכל כמבואר בפרק הזהב

(ii) ואי בשמשך אין הכי נמי דהנותן מעות צריך להתנות אבל תיקשי דלמה לא שרי אף אם התנו דאי תקפה ותיזיל ברשותו דמקבל ואי יוקיר ברשותו דנותן מעות – דהרי אם יוקיר מכור החביתא מעכשיו וישתכר הנותן בחביתא שלו ואי תקפה או זילא יהא המקח בטל – ומעולם לא היתה כאן הלואה

(ב) תירוץ ראשון – לעולם איירי כשמשך ולכן צריך להתנות – ואפילו הכי אסור אלו לא מקבל הנותן זולא דחשיב קרוב לשכר ורחוק להפסד כמבואר בעמוד ב' דכיון דבקושטא נותן מעות אינו מקבל אחריות בעצם אין זה מכר אלא הלואה וקריבת השכר רבית הוא

(ג) תירוץ אי נמי – מיירי כשלא משך וצריך להתנות דאי לא מתני איכא מי שפרע דבקושטא נותן מעות אינו מפסיד הכל אי תקפה דאיכא דניחא ליה בחלא טפי מבחמרא

(ד) קשיא – אפילו בדמשך ולא אתני נמי יכול לחזור בו נותן המעות אי תקפה והחמיצה דמקח טעות הוא אפילו הביאו הנותן לביתו ושהה הרבה ואחר כך החמיץ – דאמר ר' חנינא בפרק המוכר הפירות גבי מוכר יין לחבירו והחמיץ דבקנקנים דמוכר מצי אמר ליה לוקח הא חמרך והא קנקנך

(ה) מהרש"א – ובסוגיא דידן בקנקני דמוכר המקבל מעות איירי כדמשמע מלשון הנותן מעות "הילך ד' זוזי אחביתא דחמרא"

(3) המשך מהרש"א – קושיא זו מקשי תוספות אף לתירוץ "אי נמי" דכיון דקבעו תוספות דבמשך וקנה מצי לוקח לחזור אפילו בדלא אתני מוכר דבלא משך אפילו לא אתני ליכא אפילו מי שפרע

סוגיא דקרוב לשכר חלק ב' תוספות בא"ד מאי צריך

בא"ד וא"ת מאי צריך כו' דאפילו בתקפה דליכא למימר הכי דשרי להתנות כו' עכ"ל אף על גב דאיכא למימר דאשמעינן התם דשרי בלא תנאי מ"מ כיון דבקל יוכל להתנות אי תקפה ברשותך ה"ל להתנות כך ולקבל עליו יוקרא וזולא וק"ל:

(1) תוספות – תירוץ לקושייתיהו בחלק א' – להכי צריך להתנות מחמת דתקפה במילתי' דאביי אין משמעו דהחמיץ אלא דנתקלקל קלקול בעלמא ואין זה מקח טעות

(2) המשך דגמרא דידן

(א) אמר ליה רב שרביא לאביי האי קרוב לשכר אם יקרה ורחוק להפסד הוא אם תקפה

(ב) אמר ליה אביי כיון דמקבל עליה זולא קרוב לזה ולזה הוא ושרי

(3) גמרא להלן בדף עג: כמבואר ברש"י

(א) אמר ליה רבא מברניש לרב אשי חזי מר רבנן דקא אכלי רבייתא דנותנין מעות אחמרא בתשרי ומבחרי להו בטבת ואי הוו שקלי ליה מתשרי דלמא הוי מחמיץ ואשתכח דמשום דאקדימו מעות בתשרי ועדיין לא יצא השער קיבל עליו המוכר אחריות וההיא קבלת אחריות רבית הוא

(ב) אמר ליה רב אשי אינהו נמי אחמרא קא יהבי אחלא (דהחמיץ) לא קא יהבי ומעיקרא משעה שלקחו דחמרא חמרא ודחלא חלא – ומפרש שם רש"י קלקולו בתוכו אלא שאינו ניכר ויין המקולקל לא לקח הימנו וההיא שעתא הוא דקמבחרי

(4) המשך תוספות – קשיא – בהך דרבא מברניש למה צריך טעמא דמעיקרא חלא חלא תיפוק ליה דקבענו דאפילו נתקלקלה קלקול בעלמא ולא החמיצה ולא נעשית חלא (דליכא למימר דנתקלקל כבר בתשרי) וקבל מוכר עליו הך קלקול מכל מקום שרי מחמת דרבנן קיבלי עלייהו זולא כדאמר אביי הכא דכיון דקביל עליה אפילו זולא לחודה קרוב לזה ולזה הוא ושרי

(5) מהרש"א

(א) קשיא – ליתרצי תוספות דאשמעינן התם דשרי בלא תנאי כשהחמיץ

(ב) תירוץ – לא ניחא להו לאוקי הך דהתם בלא התנו – דכיון דבקל יכולין להתנות אי תקפה ברשותך ולקבל עלייהו הוי להו להתנות כך ולקבל זולא

דף סד:

סוגיא דקרוב לשכר חלק ג' תוספות ד"ה האי קרוב לשכר

[דף סד עמוד ב] בד"ה האי קרוב לשכר כו' וא"ת תקשי ליה אמתני' דיצא השער פוסקין כו' עכ"ל צ"ע למאי דלא מסקי אדעתייהו לחלק בין הך דהכא ובין הך דיצא השער פוסקין כו' טפי ועדיפא ה"ל לאקשוויי נמי לאביי דאפי' לא קביל עליה אפילו זולא לישתרי כי הך דיצא השער פוסקין דפוסק עמו בשער הגבוה דכל האחריות על המוכר ושרי ושוב מצאתי כדברים אלו בהגהת מרדכי ובהגהת אשר"י וז"ל ואי לא קביל עליה אפילו זולא אסור כו' ומיהו לקמן גבי פוסק עמו בשער הגבוה דמשמע דכל כו' וטעמא כיון שאין מזומן כו' עכ"ל ע"ש:

(1) ניהדר לחלק ב' להך דהילך ארבעה זווי אחביתא דחמרא

(2) וניהדר לברייתא דר' אושעיא בדף סב: ודף סג. דשרי לפסוק על חטין ביש לו או באיסרו בידו

3) משנה דף עב: כמבואר ברש"י

א) יצא השער פוסקין על הפירות ואף על פי שאין לזה יש לזה ופוסק עמו בשער דעכשיו דבזול נותנין פירות הרבה בדמים מועטים

ב) היה הוא תחילה לקוצרים ויש לו גדיש ועדיין לא יצא השער פוסק עמו באיזה שער שירצה לתת לו מאותו גדיש דכיון דיש לו אין כאן רבית דמעכשיו הוא קנוי לו ואף על פי שלא משך דכי אין לו נמי אבק רבית מדרבנן הוא וכי יש לו לא גזור

4) תוספות דידן

א) קשיא – רב שרביא דמקשי לאביי בהך דחביתא דהאי קרוב לשכר ורחוק להפסד – הוי לי' להקשות ביותר למשנה דיצא השער פוסקין ולברייתא דר' אושעיא דשרי הגם דאין הלוקח מפסיד אם יפסדו הפירות

ב) תירוץ

i) שאני משנה דפוסקין דאין הפירות מבוררין ללוקח ולכן אין ניכר שיהא קרוב לשכר ורחוק להפסד

ii) ואף בהך דפוסק עמו על הגדיש ובהך דברייתא דר' אושעיא אין ניכר שיהא קרוב לשכר ורחוק להפסד דהתם יכול המוכר לתת לו חטים אחרים ואלו שיש לו מסתברא דיכול לאכלם – ולא מהני "יש לו" אלא להיתר הפסיקה בלבד דנראה כאלו קנה לפירות דיש לו ולא מחזי כרבית

5) מהרש"א

א) במשנה דיצא השער פוסקין קתני דפוסק עמו על שער הגבוה דהיינו שער הזול שנותנין פירות הרבה בדמים מועטים ושישתכר הלוקח לאחר כך כשיוקירו הני פירות הרבה

ב) ולכן תיקשי לתוספות דעדיפא הוי להו להקשות לאביי בהך דחביתא דמסקי בגמרא כוותי' דבקבלת זולא סגי – דתיקשי לי' ממשנה דיצא השער פוסקין הגם דנותן המעות לא מקבל עלי' אפילו זולא

ג) תירוץ – עיין בהגהות אשר"י שכתב דשאני משנה "כיון שאינו מזומן במה שיש לו למסור אין נראה שיש לו להיות באחריות הלכך לא חשיב אגר נטר"

6) ומפרש הגהה לספר יגל יעקב דהגהות אשר"י כיוון לחלק

א) בין הא דחביתא דחמרא שאין הלוקח רוצה לקבל היין עכשיו אף על פי שהמוכר מרוצה ומזומן ליתנו לו ובעל כרחו של לוקח אינו נותן לו עכשיו

ב) להא דפוסק על הגדיש כשער הגבוה דשם הוי איפכא דהלוקח מרוצה לקבל גם עכשיו רק המוכר אינו מרוצה אף על פי שיש בידו החיטין דמכל מקום רוצה לאכלם או לשלם אחרים תחתיהן וגם להשתמש במעות הלוקח לעת עתה וכיון שהמניעה מצד המוכר שלא מסר המקח תיכף אינו בדין שיפסיד הלוקח במה שהוזיל – וממילא תנאי שהתנה הלוקח ליתן לו כשער הגבוה מסתבר בדין ואינו אגר נטר

סוגיא דקרוב לשכר חלק ד' תוספות בא"ד יש לו מותר

בא"ד יש לו מותר איכא למימר דאם מתקלקל כו' משמע דקלקול אחר דלאו חימוץ הוו מקבלי כו' עכ"ל ולאביי דהתיר אפילו אם לא קבל עליו קלקול תקפה היינו דקבל עליו הפסד זולא משא"כ התם דלא קבלו הפסד זולא להכי בעי לקבולי הפסד הקלקול ומיהו לפ"ז קשה מאי קשיא להו לעיל ל"ל התם טעמא דמעיקרא חלא חלא ת"ל דאפילו בתקפה כו' שרי להתנות כו' דהא כיון דמיירי התם דלא קבלו הפסד הזול צריך לקבל עליו הפסד הקלקול של תקפה ולהכי הוצרך למימר דקלקול של חימוץ הוי מקח טעות דמעיקרא חלא כו' ודו"ק:

- 1) ניהדר לחלק א' להא דאמר אביי שרי ליה לנותן מעות למימר למקבל מעות ולהתנות הילך ארבעה זוזי אחביתא דחמרא שיש בידך אי תקפה ברשותך אי יקרא אי זילא ברשותי – ואין בה משום רבית כיון דנותן המעות מפסיד בזולא הוי קרוב לשכר אם יקרה וקרוב להפסד דמקבל בין תקפה בין זולא
- 2) וניהדר נמי לסוגיא דרבא מברניש דעסקנו בה בחלק ב' דמסיק התם רב אשי דאינהו נמי אחמרא קא יהבי אחלא (דהחמיץ) לא קא יהבי ומעיקרא משעה שלקחו דחמרא חמרא ודחלא חלא
- 3) המשך תוספות דידן – הגם דיוצא מדברי רב אשי דלא קבלו קלקול דחלא מכל מקום משמע דמיהת קלקול אחר דלאו חימוץ הוי מקבלי
- 4) מהרש"א

א) כיוונו תוספות לפרש אשר אביי דהתיר בהך דחביתא דחמרא אפילו אם לא קבל עליו קלקול תקפה היינו דקבל עליו הפסד זולא מה שאין כן בהך דרב אשי דלא קבלו הפסד זולא להכי בעי לקבולי הפסד הקלקול

ב) קשיא

i) בסוף דיבור המתחיל "אי תקפה" בעמוד א' מקשי תוספות למה צריך רב אשי לטעמא דמעיקרא חלא חלא לנמק הא דליכא ענין רבית תיפוק ליה דאפילו בתקפה קלקול בעלמא דליכא למימר "מעיקרא וכו'" שרי להתנות שלא להפסיד כיון דקביל עליה רבנן דרב אשי יוקרא וזולא קרוב לזה ולזה הוא

ii) ותיקשי לקושיית תוספות

(1) הרי זה עכשיו קבעו תוספות דלא קבלו רבנן דרב אשי הפסד הזול ודלכן בעי לקבולי הפסד הקלקול

(2) ודכדי לנמק הא דאף על פי דקבלו רבנן דרב אשי הפסד הקלקול מכל מקום לא הפסידו בדהחמיץ הוצרך רב אשי לפרש דשאני החמיץ דהוי מקח טעות דמעיקרא חלא חלא

תוספות ד"ה ולא ישכור

בד"ה ולא ישכור כו' בלא נכיתא אינהו בתורת זביני אתו כו' עכ"ל ולדידן נמי לא אסרי' ליה אלא משום אבק רבית דהוה קרוב לשכר ורחוק להפסד ולהכי בנכיתא אפילו לדידן שרי וק"ל:

סוגיא דזה נהנה חלק א' רש"י ד"ה אינו צריך

בפרש"י בד"ה אינו צריך כו' ואוקימנא בחצר דלא קיימא לאגרא אבל האי גברא שדר בה עביד למיגר כו' עכ"ל יש לדקדק לפ"ז לא הל"ל דקמ"ל לאסור בהלוהו אלא דומיא דהכא בלא קיימא לאגרא ועביד למיגר ומנא ליה לתלמודא למימר דקמ"ל לאסור אפי' בלא קיימא לאגרא ולא עביד נמי למיגר וי"ל דמשמע ליה לתלמודא כיון דקאסר לא קיימא לאגרא ועביד למיגר אף על גב דליכא נשך ואמרינן בר"פ דליכא תרבית בלא נשך וע"כ משום דמחזי כרבית דהרואה יאמר דקיימא לאגרא מה"ט נמי יש לאסור נמי אפילו בלא קיימא לאגרא ולא עביד נמי למיגר ודו"ק:

(1) משנה דידן – המלוה את חברו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית

(2) גמרא

א) אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן

- (i) רישא – הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר – רש"י – ואוקימנא בחצר דלא קיימא לאגרא אבל האי גברא שדר בה עביד למיגר בית לדירתו – דהיינו זה נהנה וזה לא חסר
- (ii) סיפא – הלוחו ודר בחצירו צריך להעלות לו שכר דאסור לדור בחצירו חנם
- (ב) קשיא – מאי קא משמע לן סיפא דמילתי' דרב נחמן הרי כבר תנן במשנה המלוה את חבירו לא ידור בחצירו חנם ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית
- (ג) תירוץ – אי ממשנה הוה אמינא הני מילי דאסור בזה נהנה וזה חסר אבל זה לא נהנה וזה לא חסר אימא דשרי קא משמע לן רב נחמן דאסור דמחזי כרבית
- (3) מהרש"א

(א) קשיא

- (i) לפי זה דפירש רש"י דאוקימנא לרישא דרב נחמן דהיכא דלא הלוחו שרי בזה נהנה וזה לא חסר – מספיק הי' לה לגמרא למימר דקא משמע לן סיפא דרב נחמן דבהלוחו אסור בזה נהנה וזה לא חסר
- (ii) ומנא לה לגמרא דקא משמע לן סיפא דרב נחמן לאסור בהלוחו אפ"ל בזה לא נהנה וזה לא חסר
- (ב) תירוץ
- (i) כיון דקאסר זה נהנה וזה לא חסר אף על גב דליכא נשך (כיון דלוה לא חסר) ואמרינן בדף ס: דליכא תרבית בלא נשך (כלומר אי לאו דמחסר ללוה) ועל כרחך דמכל מקום אסור משום דמחזי כרבית דהרואה טועה דבקושטא זה חסר
- (ii) מהאי טעמא נמי יש לאסור בהלוחו אפילו בזה לא נהנה וזה לא חסר

סוגיא דזה נהנה חלק ב' תוספות ד"ה אמר רב נחמן

תוס' בד"ה אמר רב נחמן כו' אלא לא קאי התם הכי ועוד דהכא מיירי כו' עכ"ל נראה ודאי דגם לתירוץ השני לא קאי התם הכי דרב נחמן לא מחייב התם אלא משום דקרמנאי הוה דיירי ביה וה"ל חצר דקיימא לאגרא אלא דלתירוצם הראשון מיירי נמי הך דרב נחמן דהכא בדאינו צריך להעלות שכר אפ"ל בעביד למיגר כפרש"י בשמעתין ואם כן לפום מאי דבעי למימר בהך קלקלתא דיתמי דלא הוה דיירי ביה קרמנאי ולא הוה קיימי לאגרא המ"ל וליטעמיך תיקשי דרב נחמן דהכא אדהתם אלא כיון דלא קאי התם הכי אלא דהך קלקלתא איירי בקיימא לאגרא כדאמר דקרמנאי הוה דיירי ביה לא חש תלמודא להקשות כן דבכמה מקומות המ"ל ולטעמיך ולא קא"ל ולתירוץ השני של התוספות למאי דבעי למימר דהך קלקלתא איירי בלא קיימא לאגרא איכא למימר דאיירי בעביד למיגר לא תקשי ליה כלל מרב נחמן דהכא דאיירי בלא קיימא לאגרא ולא עביד נמי למיגר ודו"ק:

- (1) גמרא – אמר רב נחמן הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו צריך להעלות לו שכר
- (2) גמרא בבבא קמא דף כא.
- (א) ההוא גברא דבנה אפדנא על אשפה דיתמי אגביה רב נחמן לאפדניה מיניה
- (ב) שאלה – לימא קסבר רב נחמן דהני יתמי לא חסרי והדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר אפילו בזה נהנה וזה לא חסר
- (ג) תשובה – אכן חסרי יתמי דהני קרמנאי היו יושבין בו ויהבי להו ליתמי דבר מועט
- (3) תוספות

(א) קשיא – בהוה אמינא דגמרא התם – בעוד דנקט מקשה דהני יתמי לא חסרי והקשה "לימא" דרב נחמן קסבר דצריך להעלות לו שכר אפילו בזה נהנה וזה לא חסר – למה לא הוסיפו בגמרא בדרך ולטעמך דלא יתכן למימר ככה דהרי רב נחמן אמר בסוגיא דידן דהדר בחצר חבירו שלא מדעתו אינו מעלה לו שכר

(ב) תירוץ ראשון כמבואר במהרש"א

(i) לא מקשי כן כיון דלפי המסקנא דהתם לא אמר רב נחמן דמעלה שכר אלא בדחסרי יתמי מחמת הני קרמנאי והוה זה נהנה וזה חסר – ורב נחמן דהכא שרי דיקא בזה נהנה וזה לא חסר

(ii) ואין הכי נמי דהוי מצי למימר ולטעמך בהוה אמינא בדנקטי דהתם זה נהנה וזה לא חסר – אבל בכמה מקומות מצי למימר ולטעמך ולא קאמר לי'

(ג) תירוץ שני כמבואר במהרש"א

(i) למסקנא לא קשיא כלום כדביארנו בתירוץ ראשון

(ii) ואפילו בהוה אמינא נמי לא קשה מחמת דנקטו דהתם זה נהנה וזה לא חסר ואשר בגמרא דידן לא שרי רב נחמן אלא בזה לא נהנה וזה לא חסר

(iii) ברם למסקנא נקטינן כדאמרן דהתם אסור מחמת דזה נהנה וזה חסר – ורב נחמן שרי לא לבד בזה לא נהנה וזה לא חסר אלא אף בזה נהנה וזה לא חסר

דף סה.

תוספות ד"ה ניחא לי'

[דף סה עמוד א] בד"ה ניחא ליה כו' וא"ת בלאו האי טעמא כו' אבל שכר פעולתם לא משלם כו' עכ"ל הא ודאי דרב יוסף ב"ה לא הוי עבד כן לכתחלה אי לאו משום דניחא ליה דלא נסתרי עבדיה אלא דהא קשיא להו מנליה לרב יוסף למימר דכרב ס"ל ומשום דניחא ליה דלא נסתרי עבדיה אימא דטעמיה דרב הוא דתוקף בעבדו של חבירו דפטור היינו משום דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה ואהא תירצו דיש לחלק בין אדעתא דגזלנותא ובין אדעתא דאגרא כמו בספינה התם ורב סתמא קאמר הכא בתוקף בעבדו של חבירו דפטור אפילו אם היה דעתו מתחלה לתת שכר וע"כ היינו טעמא משום דניחא ליה דלא נסתריה עבדיה ודו"ק:

(1) גמרא – רב יוסף בר חמא תקיף עבדי דאינשי דמסיק בהו זוזי ועביד בהו עבידתא מחמת דסבר כרב קטינא אמר רב דהתוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה פטור דניחא ליה דלא נסתרי' עבדיה

(2) תוספות

(א) קשיא – בלאו טעמא דלא נסתרי' עבדיה נמי פטור דתנן בבבא קמא גזל עבדים והזקינו משלם כשעת הגזילה אבל שכר פעולתם לא משלם

(ב) תירוץ – אם תקפו אדעתא דגזלנותא קנאו לשלם כשעת הגזילה ואכן לא משלם שכר פעולתו – אבל אם תקפו אדעתא דמלאכה חייב לשלם שכר פעולתו – כמו דמפליג התם בספינה שאם תקפה על מנת לגזולה ונפסדה הספינה משלם כשעת הגזילה ואינו משלם שכר פעולתה ואם תקפה על מנת להשתמש בה משלם שכרה

(3) מהרש"א

(א) קשיא לקושיית תוספות – הא ודאי דרב יוסף בר חמא לא הוי תקיף עבדי דאינשי בדרך גזילה

(ב) תירוץ

- (i) תוספות קשיא להו מנליה לרב יוסף בר חמא **דטעמי' דרב** משום דניחא ליה דלא נסתרי' עבדיה אימא דטעמיה דרב דפטור היינו משום דכל הגזלין משלמין כשעת הגזילה – ולכן תימה האיך סמיך רב יוסף בר חמא על טעמא דלא נסתרי' עבדיה
- (ii) ואהא תירצו תוספות שפיר דבתוקף עבדים יש לחלק כמו בספינה בין תוקף עבדים אדעתא דגזלנותא דלא משלם שכר פעולת עבד ובין תוקף אדעתא דאגרא דאז משלם שכר פעולתו דעבד – ואם כן תיקשי למה במלת' דרב לא חילק רב ככה ועל כרחך היינו טעמא דקסבר רב דניחא לי' לרב דלא ניסתרי' עבדי'

דף סו.

תוספות ד"ה פטומי מילי

[דף סו עמוד א] **בד"ה פטומי מילי כו' אבל אם בתחלת הדברים פתח כו' ונ"מ למ"ד לאו ט"ס כו' עכ"ל אבל לעיל בהך עובדא דתחלת הקנייה היה שלא באחריות ניתא להו כפרש"י אפילו למ"ד אחריות ט"ס הוא וכגון דפריש בהדיא בשטר שלא באחריות אבל לפום דקיימינן השתא אם בתחלת הדברים היה מקנה לו באחריות ודאי דלא היה פרוש בשטר שלא באחריות אלא סתם וליכא נ"מ בהא דקאמרי דלא הוי פטומי מילי אלא תנאי גמור אלא למ"ד לאו ט"ס הוא דלמ"ד ט"ס לא הוה צריך לתנאי זה להבטיחו אאחריות וק"ל:**

- (1) גמרא – ההוא גברא דזבין ארעא לחבריה **שלא באחריות** חזייה דהוה קא עציב אמר ליה אמאי עציבת אי טרפו לה מינך מגבינא לך שופרא שבחא ופירי אמר אמיר פטומי מילי בעלמא הוא
- (2) רש"י – שלא באחריות – שאם יטרפנה בעל חוב שלי לא אחזיר לך כלום – וכגון דפריש ליה הכי בהדיא בשטרא דאי מסתמא הא מוקמינא כשמואל דאמר אחריות טעות סופר
- (3) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) מצינן לאוקי סוגיא דידן כרש"י דפטומי מילי הוא אפילו לשמואל דאמר אחריות טעות סופר הוא בדפריש לי' מוכר בשטרא בהדיא "שאם יטרפנה בעל חוב שלי לא אחזיר לך כלום"

(ב) אבל

(i) אם בתחילת הדברים פתח המוכר קני לך שדי דאי טרפי לה מינך מגבינא לך שופרא שבחא ופירי – ודאי דלא הי' פרוש איפכא בשטר בהדיא שלא באחריות אלא כתבו לשטר סתם

(ii) ובהאי גוונא זוכה לוקח מחמת דלא הוי פטומי מילי אלא תנאי גמור כי בודאי לא נתכוון ללוקחו אלא באחריות כמו שפתח לו המוכר

(iii) ברם תדע דזאת מן הענין דיקא למאן דאמר אחריות לאו טעות סופר הוא דאלו למאן דאמר אחריות טעות סופר בשטר שנכתב סתם הרי זוכה לוקח בלאו תנאי ובלאו הני מילי

סוגיא דאסמכתא חלק א' תוספות ד"ה ומניומי אמר

בד"ה ומניומי אמר כו' אבל לרב נחמן דאמר דאף לאחר מתן מעות קונה הכל לא יתכן טעם זה כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל לרב הונא גופיה בלאחר מתן מעות דקונה מיהת כנגד מעותיו לא יתכן טעם זה כמ"ש התוס' לעיל דכי א"ל נמי קני לגוביינא לא ליקני דאסמכתא הוא כו' ודו"ק:

- (1) משנה בדף סה: – הלוהו על שדהו ואמר לו אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי – הרי היא שלו אף שהיא שוה יותר מדמי הלוואה – ומטעם שאינה מעניננו אין בזה דין רבית

- (2) גמרא – אמר רב הונא הלוהו על שדהו ואמר לו אם אי אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא שלי – אז – אלו בשעת מתן מעות התנה קנה הכל – ואלו לאחר מתן מעות התנה לא קנה אלא כנגד מעותיו
- (3) המשך דגמרא
- (א) בתחילה אמר רב נחמן דאפילו לאחר מתן מעות קנה הכל מפני דאסמכתא קניא
- (ב) הדר אמר רב נחמן אפילו בשעת מתן מעות לא קנה ולא כלום דאהדרי' מניומי דאמר אסמכתא לא קניא
- (ג) ומפרשי בגמרא דמשנה לא קשיא למניומי – או מטעם דמשנה ר' יוסי היא דאמר אסמכתא קניא או מטעם דמשנה איירי בדאמר לי' קני מעכשיו דלאו אסמכתא היא אלא קנין גמור
- (4) גמרא בנדריים ומקצתו בפרק גט פשוט
- (א) ההוא גברא דאתפיס זכוותא בבי דינא ואמר אי לא אתינא עד תלתין יומין ליבטלון הני זכוותאי איתניס ולא אתא אמר רב הונא בטיל זכוותיה
- (ב) קשיא לרב הונא – מכדי אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא אפילו בדמיתפסין זכוותא לבי דינא
- (i) דתנן מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר אם אין אני נותן לו מכאן עד ל' יום תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן ר' יוסי אומר יתן
- (ii) ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא אמר רב אין הלכה כר' יוסי דאמר אסמכתא קניא
- (ג) והלכתא אסמכתא קניא והוא דלא אניס והוא דקנו מיניה בבית דין חשוב
- (5) תוספות ד"ה ומניומי
- (א) **קשיא א'** – הרי דכבר מחמת דברי רבה בר אבוא הדר רב נחמן למימר דאסמכתא לא קניא ותיקשי אגמרא דידן דנקטי דמניומי הוא דאהדרי' לרב נחמן
- (ב) **קשיא ב'** – בההוא סוגיא בנדריים מאי פריך ארב הונא מדרב נחמן הרי לכאורה קבענו בסוגיא דידן דרב הונא קסבר דאסמכתא קניא ודפליג עליה רב נחמן לאחר דאהדרי' מניומי למימר דאסמכתא לא קניא
- (ג) תירוץ ראשון
- (i) רב הונא בעצם סבירא לי' דאסמכתא לא קניא ושאיני גוונא דרישא דרב הונא (בשעת מתן מעות דקני הכל) דלא הוי אסמכתא מחמת דעל דעת כן הלוהו מעותיו שתהא השדה משוקעת בידו אם לא יתן לו עד שלש שנים
- (ii) ובנדריים הקשו לרב הונא דבגוונא דהתם לא שייך סברא אשר ליה רוצה שיתקיים התנאי ולכן מקשי דהוי לי' למיזל התם בשיטת רב נחמן לאחר דהדר בי' דאסמכתא היא ולא קניא
- (ד) שים לב דרב נחמן דפליג עלי' דרב הונא לפני דהדר בי' בדאכתי קסבר דאף לאחר מתן מעות קנה הכל לא יתכן טעם זה (דקניא מחמת דלא הוי אסמכתא דעל דעת כן הלוהו) דהרי לאחר מתן מעות לאו אדעת כן הלוהו
- (6) מהרש"א – והוא הדין דתוספות הוי מצי למימר אשר אף לרב הונא לא יתכן טעם זה לנמק סיפא דידי' דלאחר מתן מעות קונה כנגד מעותיו
- (7) המשך תוספות
- (א) ר"י מפרש טעם שוה בין לרב הונא בין לרב נחמן לפני דאהדרי' מניומי
- (i) דלתרווייהו בסוגיא דידן אסמכתא דמשנה קני טפי מבעלמא שבתחילת המשכנתא הוי קצת כעין מקח וממכר שמקנה לו כל הקרקע להשתעבד לו בתורת משכון וגם עשה לו טובה בהלוואה – הלכך כשמתרצה לו שיהא שלו אם לא יתן לו עד ג' שנים יש בדעתו לקיים ולא להסמיכו על דבריו אמר

כן אלא גומר בדעתו להקנות לו – לרב הונא כדאית ליה דבזמן מתן מעות קנה הכל – ולרב נחמן מקמי דהדר ביה כדאית ליה דאפילו לאחר מתן מעות קנה הכל

(ii) ומשום דעדיפא הך אסמכתא מסתם אסמכתא מיושבת נמי **קשיא ב'** בפשיטות דהרי לשיטת ר"י אף רב הונא מודה דסתם אסמכתא לא קניא ולכן שפיר מקשי לו במסכת נדרים דהרי איירי התם בסתם אסמכתא – ומיושבת נמי **קשיא א'** דבתחלה לא הדר בי רב נחמן מחמת רבה בר אבוא אלא למימר דסתם אסמכתא לא קניא ובתר דאהדרי' מניומי סבירא לי' דאפילו באסמכתא דמשנה דידן נמי לא קניא

(ב) ואף קשיא דלהלן (**קשיא ג'**) מיושבת לשיטת ר"י

(i) קשיא ג' – לרב נחמן בתר דאהדרי' מניומי למה בסוגיא דידן מהני אסמכתא לקנות בדאמר מעכשיו אפילו בלא בית דין חשוב – הרי קבענו בהך נדרים דהלכתא דאסמכתא קניא **והוא דקנו מיניה בבית דין חשוב** – ומטעם שאינו מעניננו מוכיח תוספות דאף בדאמרי מעכשיו צריכין בית דין חשוב

(ii) תירוץ – אפילו לרב נחמן לבתר דאהדרי' מניומי שאני אסמכתא דסוגיא דידן משאר אסמכתא מיהת להא דבאמר לי' מעכשיו לא בעינן בית דין חשוב

סוגיא דאסמכתא חלק ב' בא"ד ור"ת תירץ

בא"ד ור"ת תירץ אקושיא דלעיל דלא קשיא דרב הונא כו' עכ"ל וכן הא דהקשו לרב נחמן בלא מניומי נמי קבל מרבה בר אבוא כו' יתורץ בתירוץ ר"ת וכ"ה לשון הגהות אשר"י ור"ת פי' בספר הישר דרב נחמן מקמי דאהדרי' מניומי וטעמא דרב הונא משום דתפיס מלוה גופיה כו' עכ"ל ע"ש וא"ש נמי (ה) {ל} תרוצי הא דקונה הכא במעכשיו בלא ב"ד חשוב משום דתפיס מלוה גופיה ואפשר דנקטו בדבריהם הכי דר"ל דקושיא דלעיל לא קשיא לרב הונא אבל קושיא האחרונה שהקשו אדפריך מרב נחמן טפי ה"ל לאקשווי מדרב הונא אדרב הונא כו' אינה מתורצת בפ"י ר"ת ודו"ק:

(1) המשך תוספות כמסודר במהרש"א

(א) ורבינו תם תירץ אקושיא דלעיל (יבואר במהרש"א) דלא קשיא דרב הונא דאמר הכא בשעת מתן מעות קנה אדרב הונא דנדרים – דהכא קני משום דתפיס מלוה גופיה שלא כבנדרים דתפסי בית דין לזכוותא

(ב) **קשיא ד'** קבענו דבנדרים פריך מרב נחמן ארב הונא ותיקשי דטפי הוי לי' למיפרך דרב הונא אדרב הונא דרב הונא אית ליה הכא דאסמכתא לא קני לאחר מתן מעות אף על פי דתפיס מלוה גופי'

(2) מהרש"א

(א) באמרם דמתרץ רבינו תם "לקושיא דלעיל" משמעו

(i) דמתרצי לקשיא ב' דהקשו תוספות מאי פריך בנדרים ארב הונא מדרב נחמן הרי קבענו בסוגיא דידן דרב הונא קסבר דאסמכתא קניא ודפליג עליה רב נחמן לאחר דאהדרי' מניומי לרב נחמן למימר דאסמכתא לא קניא – ובשיטת רבינו תם מיושב דגמרא התם נוקטת דלא אמר רב הונא בסוגיא דידן דאסמכתא קניא אלא בדתפיס מלוה גופי'

(ii) ואכן מיושב גם כן

(1) קשיא א' דמצינן למימר דמטעם רבה בר אבוא חזר רב נחמן ואמר אסמכתא לא קניא דוקא באופן דלא תפיס מלוה וכי הדרי' מניומי חזר אף בסוגיא דידן הגם דאיירי בדתפיס מלוה

(2) וקשיא ג' דהא דקונה הכא במעכשיו בלא בית דין חשוב משום דתפיס מלוה גופיה

(iii) ונקטו תוספות בדבריהם "אקושיא לעיל" (דהיינו קושיות א' ב' וג') להדגיש אשר קשיא ד' (דבסוגיא דידן לאחר מתן מעות נמי תפיס מלוה ואף על פי כן לרב הונא אסמכתא לא קניא ולא קנה אלא כנגד מעותיו) אינה מיושבת בפירושו דרבינו תם

סוגיא דאסמכתא חלק ג' תוספות בא"ד ולעיל

בא"ד ולעיל בפ' הזהב דלא קני מוכר הערבון אף על גב דתפיס כו' עכ"ל ר"ל לר' יהודה דאסמכתא לא קניא לא קני מוכר הערבון בחנם אם הלוקח חוזר בו בתנאו אלא ס"ל שיקנה לו במקח כנגד ערבונו אף על גב דהתם נמי תפיס המוכר גופיה ותרצו כיון דבהיפך אם המוכר חוזר בו אין הלוקח נוטל כפליים כתנאו כיון דלא תפיס המוכר נמי לא קני ערבונו דאסמכתא היא דסומך הלוקח ולא גמר ומקני לו אלא כשהוא יקנה כפליים ממנו ודו"ק:

דף סו:

סוגיא דאסמכתא חלק ד' תוספות ד"ה אי קפיד

[דף סו עמוד ב] בד"ה אי קפיד כו' משום דידע דאסמכתא לא קניא אף על גב דאית כו' אי לא אסמכיה היינו משום כו' אבל למכור בפחות לא כו' עכ"ל דהכי משמע דלית לן למימר דידע דאסמכתא לא קניא אי אית ליה לאהדורי אזוזי אי לאו היכי דנימא דאיניש אסמכי' אזוזי והיינו משום דליקו בהימנותיה כדמוכח מההוא דאשתי שיכרא והכא ליכא למימר דאיניש אסמכיה אזוזי אלא בהאי דלעיל דאשתי שיכרא ותרצו דאעפ"כ למכור בפחות לית לן למימר הכי דאע"ג דאדם עשוי למכור חפציו היינו בשווייה אבל בפחות לא ובקרקע דאין אדם רגיל למכור קרקעותיו אפי' בשווייה לא ודו"ק:

(1) ניהדר להא דמסקי בגמרא להלכה אשר הלוהו על שדהו ואמר לו מלוה ללוה אם אי אתה נותן לי מכאן עד שלש שנים הרי היא שלי לא קנה מחמת דאסמכתא לא קניא אי לאו דאמר מעכשיו

(2) המשך דגמרא

(א) אפילו אשכחי' מלוה ללוה בגו זימני' דקא שתי שיכרא לא קני

(ב) שאלה – למה לא אמרינן דקני מחמת דאין הלוה עצב לחזור אחר פדיון שדהו ולכאורה מוכח דדעתו לשקעה

(ג) תשובה – דאמרינן דלמא בוטח על איניש אחריני דאסמכי' אזוזי ובקושטא אין דעתו לשקעה

(ד) רבינא – אי קפיד לווה בדמי ודאי קני מלוה – ומפרש רש"י אי קפיד לווה במכירת חפציו שלא לפחות משוויין קנה מלוה כיון דלוה אינו חש אם תשקע שדהו

(ה) רב פפא – אי קפיד לווה בארעא ודאי קנה מלוה – ומפרש רש"י אי קפיד לווה שלא ימכור שום ארעא אפילו בשויין

(3) תוספות ד"ה אי קפיד בדמי קני כמבואר במהרש"א

(א) פירוש רש"י אם אינו מיהדר אזוזי ומקפיד שלא למכור חפציו פחות משוויין ושלא למכור ארעא אפילו בשוויין קנה דדעתו לשקעה ולכן גוונא זו יוצא מן הכלל ולא אמרינן בה דאסמכתא לא קניא אלא מסקינן דדעתו לשקעה וקניא

(ב) וקשה לפירושו דלמא הא דאינו מיהדר אזוזי ומקפיד שלא למכור חפציו בפחות משוויין ושלא למכור ארעא אפילו בשוויין אינו משום דדעתו לשקעה אלא משום דידע דאסמכתא לא קניא ובסוף לא תקנה השדה למלוה

- (ג) שאלה – שמא ניישב לרש"י דכדי דליקו בהימנותי' לא סמיך איניש אהא דידע דאסמכתא לא קניא אי לאו דמצינן למימר דבוטח על איניש אחריני אסמכי' אזוזי כבהך דההוא דאישתי חמרא ולא הוי עציב – והכא דאיירי בלוה עציב ולא אישתי חמרא לא מסתבר למימר דאיניש אחריני אסמכי' אזוזי
- (ד) תשובה – לא יתכן ליישב ככה – דכדי שלא למכור חפיציו בפחות ולהפסיד – או למכור ארעא אפילו בשווי – יכול להיות דלא איכפת לי' כלל דליקו בהימנותי'

סוגיא דמחילה בטעות חלק א' תוספות ד"ה התם זביני

בד"ה התם זביני כו' אבל התם גבי פירות דקל כו' מכל מקום אין לו לחזור כי היכי דליקו בהימנותיה כו' עכ"ל אבל הכא בהלואה דאסמכתא היא לא שייך ליקום בהימנותיה דמתחלה נכנס בה בתורת הלואה כו' ולאחר ג' שנים היה סבור שתהא משוקע בידו והיתה המחילה בטעות כו' עיין בזה באורך בהגהות מרדכי ואשר"י ונ"י:

דף סז.

סוגיא דמחילה בטעות חלק ב' תוספות ד"ה הממאנת

[דף סז עמוד א] בד"ה הממאנת כו' אין לפרש ביתבה תותיה דהא מלתא דפשיטא כו' וכשהלך בעלה למ"ה ולוותה ואכלה לא איצטריך דהא אלמנה לכ"ג כו' עכ"ל ר"ל נמי מה"ט דלעיל דמלתא דפשיטא היא דהא אפילו אלמנה לכ"ג דאית לה כתובה אין לה מזונות בלוותה ואכלה ומכ"ש (ממאנת) [שני'] דאין לה כתובה דאין לה מזונות בכ"ג ואין להקשות מה"ט בממאנת ואיילונית [נמי] לא איצטריך בלוותה ואכלה דהא אפילו באלמנה לכ"ג דאית לה כתובה אין לה מזונות בכ"ג די"ל דהא ודאי אלמנה לכ"ג ושניה דמשום איסורא נגעו בו לית לך לדמותן לממאנת ולאילונית דטעמייהו אינו אלא משום דלא קרינא בהו לאינתו ולכך ממאנת ואיילונית אין להן כתובה ויש להן מזונות ביושבת תחת בעלה ואלמנה לכ"ג דינה בהיפך דיש לה כתובה ואין לה מזונות ביתבה תותיה והיינו טעמא דבאלמנה לכ"ג דבאיסור היא אצלו לכך אין לה מזונות כדי שיוציאה אבל כתובה דנותן לה ביוצאה ממנו יש לה דיש לה נשואין מן התורה אבל ממאנת דבהיתרא יושבת אצלו יש לה מזונות וכיון דאין לה נשואין מן התורה אין לה כתובה אבל שניה דהוי נמי משום איסור יש ללמוד שפיר מק"ו דאלמנה לכ"ג ודו"ק:

	כתובה ביוצאת ממנו	מזונות
1	ממאנת יושבת תחת בעלה	יש לה מזונות ביושבת תחתיו
2	ממאנת לאחר מיאון	פשיטא דלית לה מזונות לאחר מיאון
3	ממאנת שהלך בעלה ולוותר ואכלה ואח"כ מיאנה	רבוא דאין לה מזונות בלוותר ואכלה ואח"כ מיאנה
4	איילונית ביושבת תחתיו	יש לה מזונות ביושבת תחתיו
5	איילונית לאחר שנמצאת	פשיטא דלית לה מזונות לאחר שנמצאת איילונית
6	איילונית שהלך בעלה למדינת הים ולוותר ואכלה ואח"כ נמצאת	רבוא דאין לה מזונות בלוותר ואכלה ואח"כ נמצאת
7	שנייה	פשיטא דאין לה מזונות ביתבה תותי' דבעמוד והוצא קאי וק"ו מאלמנה לכ"ג בשורה 10
8	שנייה שהלך בעלה למדינת הים ולוותר ואכלה	אין לה מזונות בלוותר וכו' בק"ו מאלמנה לכ"ג בשורה 11
9	שנייה לאחר מיתת בעל	רבוא דאין לה מזונות שלא כאלמנה לכ"ג דיש לה
10	אלמנה לכ"ג	ביתבה תותי' אין לה מזונות דבעמוד והוצא קאי
11	אלמנה לכ"ג שהלך בעלה למדינת הים ולוותר ואכלה	אין לה מזונות בלוותר ואכלה
12	אלמנה לכ"ג שנתגרשה או נתאלמנה	לאחר גירושין ומיתת בעל יש לה מזונות

1) משנה – הממאנת והשנייה והאיילונית (שלא הכיר בה ואחר כך נמצאת איילונית) אין להן לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות

2) תוספות כמבואר במהרש"א

א) במסכת כתובות תניא כיצד אמרו ממאנת אין לה מזונות אי אתה יכול לומר ביושבת תחת בעלה שהרי הבעל חייב במזונותיה כבשורה 1 – ולמזונות שאחר מיאון כבשורה 2 לא איצטריך דפשיטא דאז לית לה מזוני – אלא כגון שהלך בעלה למדינת הים ולוותר ואכלה ולאחר כך עמדה ומיאנה כבשורה 3

ב) ואיילונית נמי יש לפרש בענין זה כבשורה 6 (כגון שהלך בעלה וכו') דלמזונות שאחר שנמצאת איילונית פשיטא דלית לה כבשורה 5

ג) ושנייה

i) אין לפרש ביתבא תותיה דהא מילתא דפשיטא היא דאין לה מזונות כבשורה 7 דהא אפילו אלמנה לכהן גדול כבשורה 10 דאית לה כתובה אין לה מזונות בדיתבא תותיה (כדאמר ביש מותרות בעמוד והוצא קאי מזוני אית לה בתמי') וכל שכן דשנייה דאין לה כתובה אין לה מזונות

ii) וכמבואר במהרש"א – שנייה שהלך בעלה למדינת הים ולוותר ואכלה כבשורה 8 לא אצטריך למתני דאין לה מזונות דהא אפילו אלמנה לכהן גדול דאית לה כתובה מכל מקום כשהלך בעלה וכו' נמי אין לה מזונות כבשורה 11 וכדמסיק בפרק יש מותרות

iii) אלא שנייה לאחר מיתה איירי כבשורה 9 דסלקא דעתך דיש לה כמו אלמנה לכהן גדול כבשורה 12

3) המשך מהרש"א

א) קשיא – כעין דפירשו תוספות דסמכו במשנה על אלמנה לכהן גדול למילף דשנייה אין לה מזונות בלוותר ואכלה – למה לא סמכו במשנה גם כן על אלמנה לכהן גדול למילף דממאנת בשורה 3 ואיילונית בשורה 6 אין להן מזונות בלוותר ואכלה

ב) תירוצ

i) אלמנה לכהן גדול ושניה דמשום איסורא נגעו בו לית לדמותן לממאנת ולאילונית דטעמייהו דממאנת ואיילונית דאין להן כתובה משום דלא קרינא בהו לאינתו ואין להן נשואין מן התורה אבל יש להן מזונות ביושבות תחת בעליהן כיון דבהתירא יושבות אצל בעליהן – מה שאין כן אלמנה

לכהן גדול כיון דבאיסור היא אצלו דינה בהיפך דיש לה כתובה מחמת דיש לה נשואין מן התורה ואין לה מזונות ביתבה תותיה כדי שיוציאה

(ii) אבל שנייה דהוי נמי משום איסור יש ללמוד שפיר מקל וחומר דאלמנה לכהן גדול

סוגיא דמחילה בטעות חלק ג' תוספות ד"ה ובלאות

בד"ה ובלאות פירש בקונטרס כו' ופירות דקתני לאו בפירות שאכל קאמר דאפי' קרן כו' עכ"ל ר"ל לפי פירושם השתא שכתבו דבבלאות שאין קיימין איירי וכדאמר התם אי דליתנהו אידי ואידי לא שקלה וק"ל:

סוגיא דמחילה בטעות חלק ד' תוספות בא"ד אי נמי

בא"ד א"נ תקנת פירות כו' ולוותה כו' ואח"כ מיאנה דומיא דמזונות עכ"ל נראה מדבריהם דביושבת תחתיו חייב לפדותה דומיא דמזונות אבל מפרש"י בשמעתין אין נראה כן ע"ש ונראה דהאי תירוצא אינו אלא לממאנת ואיילונית דדין תקנת פירות כדין מזונות אבל בשניה דליכא לפרש כה"ג במזונות כמ"ש התוס' לעיל ה"נ מה"ט ליכא לפרש כה"ג בתקנת פירות ואפשר דבשניה יש לפרש פירות בפשיטות דהיינו בפירות שאכל של נכסי צאן ברזל דהאי קרן גופיה אם אכלו יש לה כדמסיק התם דקנסוה רבנן לדידיה כו' וק"ל:

(1) המשך תוספות בדרך "אי נמי" – פירות דקתני משמעו תקנת פירות דאשמועינן מתניתין דאין לממאנת תקנת פירות כגון שנשבת ולוותה ופדתה עצמה ואחר כך מיאנה דאין הבעל חייב לשלם חוב פדיונה דומיא דמזונות בשורה 3 בטבלא דלעיל

(2) מהרש"א

(א) מהא דכתבו תוספות דדין ממאנת בפירות הריהו "דומיא דמזונות" נראה דמיהת ביושבת תחתיו חייב לפדותה דומיא דמזונות לממאנת בשורה 1 – אבל רש"י מפרש אשר אין לה תקנת פירות שאם נשבת לא יפדנה "דלא קרינא בה ואותבינך לאינתו" ומזה משמע דרש"י סבירא לי' דאפילו ביושבת תחתיו אינו חייב לפדות לממאנת

(ב) ונראה עוד

(i) דחייב לפדותה לשיטת תוספות ביושבת תחתיו אינה אלא לממאנת ואיילונית דדין תקנת פירות כדין מזונות

(ii) אבל בשנייה דאין לה מזונות ביושבת תחתיו מחמת דבאיסור היא אצלו כמבואר בחלק ב' – הכי נמי מהאי טעמא אין לשנייה תקנת פירות אפילו ביושבת תחתיו

(3) המשך מהרש"א

(א) ואפשר דבשניה יש לפרש פירות בפשיטות דאין לו ענין לתקנת פירות נכסי מלוג לשבוי'

(ב) אלא איירי בפירות שאכל בעל מנכסי צאן ברזל

(i) דאלו אכל קרן דנכסי צאן ברזל יש לה דבקרן דנכסי צאן ברזל קנסוהו רבנן (על שנשאה באיסור) בדידי' – כלומר במה שהי' ראוי לו אלו היתה כשרה

(ii) וקא משמע לן דמיהת פירות דאכל מנכסי צאן ברזל אין לה

דף סז:

תוספות ד"ה והלכתא

[דף סז עמוד ב] בד"ה והלכתא צריך למקנא כו' ונראה דאירי לאחר שלוחה הימנו סתם כו' עכ"ל ודומיא דהכי באתרא דמסלקי ואמר לא מסתלקנא דאין צריך קנין דיש לחלק כמ"ש הנ"י בשם האחרונים וז"ל דלאחר שירד בה וזכה בה קא מיירי הכא דאי אמר לא מסתלקנא כו' לא מסתלק דעכשיו מחזיק בקרקע בתנאי זה אבל באתרא דלא מסלקי ואמר מסתלקנא במה זכה בעל הקרקע אא"כ קנו כו' עכ"ל והרא"ש האריך בדברי התוספות לחלק גם בזה וע"ש:

סוגיא דאכילת נכייטא חלק א' תוספות ד"ה רבינא אכל

בד"ה רבינא אכל כו' ועוד נמצא מוגה בספרו של ר"ת רפרם כו' עכ"ל ר"ל תריץ מיהא חדא תמיהתם אחרונה אבל הראשונה במקומה עומדת ואפשר שזו היתה עיקר תמיהתם דפליגי רב אחא ורבינא בקיצותא דלכ"ע נכייטא אסורה אבל הא דאמרינן לעיל צורבא מרבנן אפילו בנכייטא לא ניכול לאו קושיא דרבינא פליג עליה דה"נ פליג רבינא הכא ארב כהנא ורב פפי ורב אשי דלא אכלו בנכייטא ודו"ק:

(1) גמרא בתחלת העמוד

(א) מימרא דהאי משכנתא – האי משכנתא צורבא מדרבנן אפילו בנכייטא לא ניכול

(ב) קשיא – אלא במאי ניכול

(ג) תירוץ – אוכל בקיצותא דקיל קצת מנכייטא

(ד) קשיא

(i) אתמר קיצותא פליגא בה רב אחא ורבינא חד אמר קיצותא שריא וחד אמר קיצותא אסירא

(ii) ולמאן דאמר קיצותא אסירא במאי ניכול

(ה) תירוץ – שרי למיכל כי משכנתא דסורא דקיל אפילו מקיצותא

(ו) פרטי משמעות נכייטא ומשכנתא דסורא אינן מעניננו

(2) המשך דגמרא בסוף העמוד

(א) רב כהנא ורב פפא ורב אשי לא אכלי בנכייטא

(ב) רבינא אכיל בנכייטא ופליג ארב כהנא ורב פפא ורב אשי

(ג) אמר מר זוטרא טעמא דמאן דאכיל בנכייטא מידי דהוה אשדה אחוזה – פרטי לימוד זה אינן מעניננו

(3) תוספות

(א) קשיא ראשונה – לעיל אמרינן דצורבא מרבנן אפי' בנכייטא לא ניכול ותיקשי למה אכל רבינא בנכייטא

(ב) קשיא אחרונה – ועוד לעיל איפליגו רב אחא ורבינא אפילו בקיצותא ומובן דאפי' מאן דשרי בקיצותא מודה בנכייטא דאסור לכל הפחות לצורבא מרבנן ותיקשי הא דרבינא גופי' אכיל בנכייטא

(ג) תירוץ – בספרו של רבינו תם נמצא מוגה רפרם במקום רבינא בפלוגתא דקיצותא

(4) מהרש"א

(א) קשיא

(i) בהגהתו דרבינו תם מיושבת קשיא אחרונה דבקושטא רפרם הוא דפליג ברב אחא בפלוגתא

דקיצותא ורק רפרם ורב אחא סבירא להו דמיהת נכייטא אסורא ולרבינא ליכא למידק מידי

- (ii) אבל קושיא ראשונה במקומה עומדת דהרי קושיא זו נחית על כל צורבא מרבנן
- (iii) תירוץ – רבינא פליג אהא דאמרינן לעיל צורבא מרבנן אפילו בנכייטא לא ניכול – דהכי נמי פליג רבינא ארב כהנא ורב פפא ורב אשי דלא אכלי בנכייטא ומוכן דפליג עלייהו מחמת דסבירא ליה דאף צורבא מרבנן כמותם שרי למיכל בנכייטא

סוגיא דאכילת נכייטא חלק ב' תוספות בא"ד ויש מפרשים

בא"ד וי"מ דהך נכייטא דרבינא היינו קיצותא כו' עכ"ל מיהו הא דמייתי ראייה מ"ט דמאן דאכיל בנכייטא משדה אחוזה כו' ודאי דהוי לן למשרי אפילו בנכייטא ממש ושרי ה"נ לאיניש אחרינא אלא לצורבא מרבנן החמירו בנכייטא ממש אפילו לרבינא ולא שרי הכא אלא בקיצותא וק"ל:

- (1) המשך תוספות – תירוץ דיש מפרשים
- (א) הך נכייטא דרבינא אין משמעו נכייטא ממש אלא קיצותא
- (ב) ואף הא דפליגי רב אחא ורבינא בנכייטא נמי משמעו קיצותא ורבינא הוא המיקל בפלוגתא זו וקיימא לן כרבינא לקולא
- (2) מהרש"א
- (א) קשיא – הרי קבענו בחלק א' למר זוטרא דטעמא דמאן דאכיל בנכייטא מידי דהוה אשדה אחוזה ושדה אחוזה דומה לנכייטא ממש ולא לקיצותא
- (ב) תירוץ – הכי נמי דשרי בנכייטא ממש למי שאינו צורבא מרבנן אבל לצורבא מרבנן החמירו בנכייטא ממש אפילו לרבינא ולא שרי הכא אלא באותו נכייטא דבקושטא קיצותא הוא

סוגיא דאכילת נכייטא חלק ג' בא"ד שפסק דקיימא לן כרב אשי

בא"ד שפסק דקי"ל כרב אשי דלא אכיל בנכייטא ולא שרי לצורבא מרבנן אלא במשכנתא דסורא כו' עכ"ל דאי נכייטא דהכא דלא אכיל בנכייטא היינו נכייטא ממש לא ה"ל לפסוק דלא שרי לצורבא מרבנן אלא במשכנתא דסורא אלא דאפילו בקיצותא שרי אפילו לרב אשי ודו"ק:

- (1) המשך תוספות – רבינו חננאל פסק דקיימא לן כרב אשי דלא אכיל בנכייטא ולא שרי לצורבא מרבנן אלא כמשכנתא דסורא – ומזה נראה (יבואר במהרש"א) דבשיטת יש מפרשים אזיל דנכייטא דהכא הוה קיצותא מדלא שרי אלא כמשכנתא דסורא
- (2) מהרש"א – פירש דאי נכייטא דלא אכיל רב אשי היינו נכייטא ממש אבל בקיצותא שרי לא הוי ליה לרבינו חננאל לפסוק דלא שרי לצורבא מרבנן אלא במשכנתא דסורא אלא הוי ליה לפסוק דאפילו בקיצותא שרי

דף סח.

סוגיא דשכרו כפועל בטל חלק א' תד"ה ונותן לו שכרו כפועל בטל

[דף סח עמוד א] בד"ה ונותן לו שכרו כפועל בטל אי גרסינן כפועל בטל א"כ ל"ג במתני' בטל פי' בקונטרס כפועל בטל מאותה מלאכה כו' מדפריך התם האי לאו בטל כו' עכ"ל מכל דבריהם נראה דל"ג בשמעתין מאי כפועל בטל אמר אביי כו' אלא דהתם בפרק אלו מציאות הוא דגרסינן לה והא לא בטל הוא אמר אביי כו' ודו"ק:

- (1) משנה – אין מושיבין חנוני למחצית שכר ולא יתן מעות ליקח בהן פירות למחצית שכר – אלא אם כן נותן לו שכרו כפועל
- (2) רש"י
- (א) לא יאמר בעל הבית לחנוני הרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאים בסלע ואתה מוכרן בחנות פרוטה ומשכר סאה – הילך פירות ושב ומכור תמיד והריוח נחלוק
- (ב) וטעמא דמילתא משום דהך עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון
- (i) דהיינו סתם חנוני המקבל פרגמטיא למחצית שכר מקבל עליו אחריות חצי הקרן באונסין וזולא – הלכך ההיא פלגא כיון דמיחייב חנוני באונסין מלוה הוא אצלו ודינו ליטול חצי שכר
- (ii) ואידך מחצית שכר הרי היא של בעל הבית ולא מקבל חנוני על פלגא דבעל הבית אחריות אונסין וזולא וההוא פלגא דינו כפקדון שהפקיד בעל הבית לחנוני
- (iii) וכיון דחנוני מתעסק נמי בחציו של בעל הבית שהוא פקדון אצלו אי לאו דבעל הבית נותן לחנוני שכר עמלו כפועל אסור מחמת דההיא עמל בעצם הריהו שכר שמשלם חנוני בעד המתנה דבעל הבית על פירעון חובו
- (3) ברייתא א' – תנא כפועל בטל
- (4) רש"י ותוספות כמבואר במהרש"א – מהא דאיצטריך לברייתא למיתני כפועל בטל מובן דלא גרסינן במשנה אלא "כפועל" ולא גרסינן "כפועל בטל"
- (5) גמרא לגרסא דרש"י "תנא כפועל בטל אי כפועל בטל הא לאו בטל הוא אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה" ולהלן נבאר גרסת תוספות
- (6) רש"י
- (א) באמרם "הא לאו בטל הוא" מקשי הלא חנוני אין יושב ובטל שהרי טורח להוליך ולהביא פירות לחנות ולמכור ולקבל מעות ולמדוד הפירות
- (ב) ומתריץ אביי כפועל בטל של אותה מלאכה (מלאכתו ראשונה) דבטל מינה דהיינו אם היה נגר או נפח כמה אדם רוצה ליטול ליבטל ממלאכה כבידה כזו ולעשות מלאכה קלה כזו – דלוקחין בחשבון כובד מלאכה ראשונה שלו ביחס לכובד מלאכתו דהשתא
- (ג) המשך דגמרא – וצריכא דאי תנא חנוני הוה אמינא חנוני הוא דסגי ליה כפועל בטל משום דלא נפיש טרחיה אבל מעות ליקח בהן פירות דנפיש טרחיה אימא לא סגי ליה כפועל בטל קא משמע לן דמכל מקום סגי ליה כפועל בטל – צריכותא לאידך גיסא אינה מעניננו
- (7) סוגיא באלו מציאות דף ל: לגבי השבת אבידה
- (א) משנה – הי' המשיב אבידה בטל מסלע לא יאמר תן לי סלע אלא נותן לו שכרו כפועל
- (ב) ברייתא שם – תנא נותן לו שכרו כפועל בטל
- (ג) גמרא שם – מאי כפועל בטל הא לאו בטל הוא אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה
- (ד) ומפרש רש"י שם בדף לא: באותו אופן דמפרש רש"י סוגיא דידן
- (8) תוספות דידן כמבואר במהרש"א
- (א) קשיא לרש"י בגמרא דידן – אלו לוקחין בחשבון כובד מלאכה דהשתא לא אתי שפיר צריכותא דגמרא דקא משמע לן דסגי ליה כפועל בטל הגם דנפיש טרחיה – דמה לי דנפיש טרחיה הרי לוקחין ההיא נפישות טרחא בחשבון תשלומין דידי'

(ב) ומכח קושיא זו – בנוסף לקושיות אחרות דאינן מעניננו – מפרשי תוספות בסוגיא דידן דנותנין לו כפועל בטל שלא כרש"י אלא כמבואר למהרש"ל ומהרש"א בחלק ב' להלן

(9) מהרש"א

(א) בפרק אלו מציאות ניחא להו לתוספות פירוש רש"י דלוקחין בחשבון כובד מלאכה ראשונה שלו ביחס לכובד מלאכתו דהשתא

(ב) וכיון דתוספות ניחא להו שיטת רש"י לסוגיא באלו מציאות ולא ניחא להו שיטת רש"י בסוגיא דידן מסתבר דדיקא בפרק אלו מציאות גרסי תוספות כרש"י "אי כפועל בטל הא לאו בטל הוא אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה" אבל בשמעתין לא גרסי תוספות אלא "תנא כפועל בטל" ותו לא

גרסא באלו מציאות בין לרש"י בין לתוספות	תנא כפועל בטל אי כפועל בטל הא לאו בטל הוא אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה
גרסא דרש"י כאן	תנא כפועל בטל אי כפועל בטל הא לאו בטל הוא אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה
גרסא דתוספות כאן	תנא כפועל בטל

סוגיא דשכרו כפועל בטל חלק ב' בא"ד ונותן לו שכרו

בסיוע בני ר' יום טוב שאול נ"י

בא"ד ונותן לו שכרו כו' היינו כיושב ובטל לגמרי עכ"ל כתב מהרש"ל פירוש רואין אדם שבטל כו' כמה היה רוצה ליקח להתעסק בזה כו' וכן איתא בטור וכ"פ הר"ן והשתא ל"ק הצריכתות כו' ומהר"י קאר"ו לא ירד כאן לעומקו כו' שאומדין מלאכה הראשונה כו' כמה רוצה ליקח ולהבטל כו' וקשה דא"כ ה"נ איכא למפרך והא לא קבטיל מיניה כו' עכ"ל ע"ש ודבריו תמוהין דאי יש לפרש הכא כדברי הטור ולא תקשי והא לא קבטיל מיניה א"כ מאי קפריך התם והא לא בטיל מיניה כיון דאיכא לפרושי נמי התם כי הכא כפירוש הטור גם מה שנדחק ליישב הצריכתות לפירוש הטור הוא דוחק גדול דעדיין קושית התוס' לפרש"י במקומה עומדת דהא לפי מה דנפיש טירחא נוטל יותר שכר אבל לפי הר"י קאר"ו ניחא הכל וכן מוכיחין דברי התוספות לפרש הכא כדבעי למימר מעיקרא באלו מציאות דנותנין לו כמו שירצה אדם ליטול וליבטל ממלאכה הראשונה ולישב בטל לגמרי ממנה ולא שיימינן הך מלאכה דעביד השתא בין היא מועטת בין מרובה כפירוש הר"י קאר"ו אבל מלאכה הראשונה כפי מה שהיא ומרויח בה ודאי שיימינן דהא מפסיד מלאכה הראשונה ביושב בטל ממנה ופריך התם בהשבת אבידה אמאי לא שיימינן נמי לפי טורח מלאכת השבת אבידה דהשתא דהא לא בטיל הוא ואמאי לא שיימינן אלא מלאכה הראשונה בבטל ממנה לגמרי ולא אלישנא דפועל בטל פריך אלא דכך ראוי ליתן לו כיון שהוא עוסק במלאכתו ופטרותו תורה מהשבתה יכול ליטול שכר כו' בכמה יניח מלאכתו וישב בטל שמין נמי בכמה יניח מלאכתו ויתעסק בהשבה כמ"ש הרא"ש בפרק אלו מציאות וכדברי התוספות בשמעתין ומשני אביי דקושטא דהכי הוא וכפועל בטל מאותה מלאכה דבטל מיניה כפרש"י התם אבל הכא ניחא לן לפרש כפועל בטל כדבעי למימר מעיקרא התם דלישנא נמי הכי משמע ולא תקשי ליה הכא והא לאו יושב ובטל הוא אלא עוסק במלאכת העסקא דבאבק ריבית הקילו ובדבר מועט שהוא נותן לו לא מחזי כריבית כמו שחילק הרא"ש בזה ע"ש גם מ"ש בשם הר"ן שהוא על דעת הטור לא ראיתי דברי הר"ן בזה ואם כוונתו לנ"י שכתב בשמעתין כפועל בטל כו' כשיעור מה שהוא מוזיל ממלאכתו בשעה

שאינו מוצא מלאכה לעשות עכ"ל דלכאורה הוא כדברי הטור ואינו כן אבל דבריו מובנים הם ע"פ פירוש הרי"ף ור"ח כמ"ש באורך במלחמות והוא מבואר ג"כ בנ"י בפרק אלו מציאות דה"פ כפועל בטל אם הוא חייט ובפרוס הרגל המלאכה מצויה ושכר תפירת הבגד סלע אל יאמר תן לי סלע אלא אומדין אותו בשעה שהוא בטל ואין לו מה לתפור דאז שכר תפירת הבגד חצי סלע וזו היא כוונת הנ"י הכא דפירוש כפועל בטל התם והכא שוין לפ"ז והטעם דמשערין כשער הזול מבואר שם בנ"י בשם הרנב"ר ע"ש גם תמצא פי' ר"ח בכורות בתוספות פ' עד כמה וגם לפירוש זה לא שיימינן כלל לפי מלאכה דהשתא כמ"ש הטור ודברי מהר"י קאר"ו ברורים הם כדברי התוספות בלי גמגום גם דברי התוספות בפ' עד כמה מוכיחים כדברי מהר"י קאר"ו ע"ש ושוב מצאתי גם שם בפ' עד כמה בדברי הרא"ש וז"ל פירוש כפועל בטל לגמרי אומדים כמה אדם רוצה ליקח ליבטל ממאכתו שהיה רגיל לעשות בה ולישב בטל עכ"ל והם בעצמם דברי מהר"י קאר"ו ודו"ק:

(1) טבלא זו יבואר בסמוך

1	רש"י לסוגיא באלו מציאות ואף לסוגיא דידן	לוקחין בחשבון כובד מלאכה הראשונה	לוקחין בחשבון כובד עסק זה דעכשיו
2	מהרש"ל לסוגיא דידן שיטת תוספות טור ור"ן	אין לוקחין בחשבון כובד מלאכה הראשונה אלא נוקטין שהוא פועל בטל	לוקחין בחשבון כובד עסק זה דעכשיו
3	מהרש"ל לסוגיא דידן לשיטת בית יוסף	לוקחין בחשבון כובד מלאכה הראשונה	אין לוקחין בחשבון כובד מלאכה דעכשיו אלא נוקטין שהוא פועל בטל
4	מהרש"א שיטת תוספות וב"י להוה אמינא בסוגיא באלו מציאות	לוקחין בחשבון כובד מלאכה הראשונה	אין לוקחין בחשבון כובד מלאכה דעכשיו אלא נוקטין שהוא פועל בטל
5	מהרש"א שיטת תוספות וב"י למסקנא דסוגיא באלו מציאות דומיא לרש"י בסוגיא דידן	לוקחין בחשבון כובד מלאכה הראשונה	לוקחין בחשבון כובד עסק זה דעכשיו
6	מהרש"א שיטת תוספות רא"ש וב"י לסוגיא דידן שלא כשיטת רש"י	לוקחין בחשבון כובד מלאכה הראשונה	אין לוקחין בחשבון כובד מלאכה דעכשיו אלא נוקטין שהוא פועל בטל
7	מהרש"א שיטת טור (דומיא להבנת מהרש"ל)	אין לוקחין בחשבון כובד מלאכה הראשונה אלא נוקטין שהוא פועל בטל	לוקחין בחשבון כובד עסק זה דעכשיו
8	מהרש"א לשיטת ר"ן	יבואר בפנים	

(2) מהרש"ל

(א) סוגיא דידן לפי שיטת תוספות טור ור"ן אתיא כבשורה 2

(i) דאפילו אם היה לו מלאכה ראשונה שנותנים עליה שכר טוב ומתבטל ממנה

(1) אין אומדים כמה היה זה רוצה וליבטל ממלאכתו ראשונה ולהתעסק בזה העסק דעכשיו וכובד שלה – דמובן אשר איש כזה רוצה ליקח הרבה מאד

(2) אלא אומדים כמה פועל בטל (במשמעות מי שהוא בטל מכבר דאין לו מלאכה ראשונה) רוצה להתעסק בזה העסק דעכשיו וכובד שלה

(ii) וכיון דלוקחין בחשבון כובד עסק דעכשיו לא קשה הצריכותא דלעיל – דהכי פירושא –

(1) "אבל מעות ליקח בהן פירות דנפיש טירחיה" (ביחס לטרחי' דחנוני) בזה העסק דעכשיו הוה אמינא דלא שיימינן לי' כמי שהוא פועל בטל מבלי מלאכה ראשונה שהוא מוזיל במלאכה דעכשיו אלא שיימינן לי' כסתם אדם שיש לו עסקים ראשונים כמה הוא לוקח ליפטר ממלאכה ראשונה שלו וכובד שלה ולעסוק במלאכה שנייה דעכשיו וכובד שלה"

(2) "קא משמע לן דאכן שיימינן לי' כאלו אין לו מלאכה ראשונה"

(ב) ומהר"י קאר"ו בבית יוסף רצה לפרש בסוגיא דידן כבשורה 3 שאומדין כמה רוצה ליקח ולהבטל ממלאכה ראשונה שלו וכובד שלה ובמקומה ליבטל לגמרי ולהיות פועל בטל **עכשיו** מבלי לקחת בחשבון כובד של עסק זה דעכשיו

(ג) וקשה לבית יוסף

(i) דאם כן אשר פועל בטל משמעו דבטל עכשיו למה לא הקשו אף בסוגיא דידן כעין דפריך באלו מציאות "והא לאו בטל הוא" כיון דעוסק בכובד מלאכה דעכשיו

(ii) דעל הלשון "פועל בטל" פריך התם "והא לא בטיל" הרי דפשיטות משמעו של פועל בטל משמעו בטל ממש עכשיו בזמן שדנין בו וכיון דלבית יוסף דנין דבטל ממש עכשיו תיקשי דבקושטא אינו בטל ממש עכשיו

(iii) ולשון "פועל בטל" איתא נמי בסוגיא דידן

(3) מהרש"א

(א) צודק מהרש"ל בהבנתו בדברי הטור שהוא כבשורה 2

(ב) אבל

(i) לשיטת הטור שלוקחין בחשבון כובד עסק דעכשיו ומכל מקום בסוגיא דידן לא מקשי "והא לאו בטל הוא"

(ii) קשה למה בסוגיא דאלו מציאות מקשי "הא לאו בטל הוא" כיון דאיכא לפרושי נמי התם כי הכא כפירוש הטור דמיהת נוקטין שבטל היה מכבר דאין לו מלאכה ראשונה

(ג) ועוד קשה

(i) דמה שנדחק מהרש"ל לפרש הוה אמינא דצריכותא לשיטת הטור ככה "אבל מעות ליקח בהן פירות דנפיש טירחי' (ביחס לטרחי' דחנוני) **בזה העסק דעכשיו** הוה אמינא דלא שיימינן לי' כמי שהוא פועל בטל מבלי מלאכה ראשונה שהוא מוזיל במלאכה דעכשיו אלא שיימינן לי' כסתם אדם שיש לו עסקים ראשונים כמה הוא לוקח ליפטר ממלאכה ראשונה שלו וכובד שלה ולעסוק במלאכה שנייה דעכשיו וכובד שלה"

(ii) לא אתיא שפיר דהרי סוף כל סוף נפישות טירחי' (ביחס לטרחי' דחנוני) דעסק של עכשיו אכן לוקחין בחשבון לשיטת הטור בקביעת שכר דנותנין לו

(4) המשך מהרש"א

(א) בסוגיא דידן אזלי תוספות ובית יוסף בשיטה 3 דמעיקרא אזלי גמרא בה לגבי השבת אבידה באלו מציאות

(ב) ואין הכי נמי דבאלו מציאות מקשי "והא לא בטיל" ודעדיף לן למיזל בשיטת שורה 1 לקחת בחשבון נמי כובד עסק דעכשיו

(i) אבל שלא כמהרש"ל דמפרש דעל הלשון "פועל בטל" פריך התם "והא לא בטיל"

(ii) אלא דקושיא דגמרא באלו מציאות תלוי' בסברא לגבי השבת אבידה אשר סברא זו ליתא בסוגיא דידן לענין רבית

(ג) דהיינו **דלגבי השבת אבידה**

(i) מקשי דכך ראוי ליתן לו כיון שהוא עוסק במלאכתו הראשונה ופטרותו תורה מהשבתה יכול ליטול שכר בכמה יניח מלאכתו הראשונה וישב בטל הימנה שמין נמי בכמה יניח מלאכתו ויתעסק בהשבה כמו שכתב הרא"ש בפרק אלו מציאות וכדברי התוספות בשמעתין אשר בפרק אלו מציאות

- (ii) ולגבי השבת אבידה משני אביו התם דקושטא דהכי הוא וכפועל בטל מאותה מלאכה דבטל מיניה כפרש"י התם וגם הכא דנוקטין בחשבון בין כובד מלאכה ראשונה בין כובד מלאכה שנייה דעכשיו
- (ד) אבל בסוגיא דידן לגבי רבית ניהא לתוספות לפרש כפועל בטל כדבעי למימר מעיקרא התם כבשורה 3 ואין מן הענין הכא דבקושטא עכשיו אינו יושב ובטל משום דבאבק ריבית הקילו ובדבר מועט שהוא נותן לו לא מחזי כריבית כמו שחילק הרא"ש בזה
- (ה) ואף הרא"ש פירוש בסוגיא דידן כתוספות דכתב רא"ש כפועל בטל לגמרי דאומדים כמה אדם רוצה ליקח ליבטל ממלאכתו שהיה רגיל לעשות בה ולישב בטל והם בעצמם דברי בית יוסף
- (5) המשך מהרש"א
- (א) גם מה שכתב מהרש"ל בשם הר"ן שהוא על דעת הטור לית' בדברי ר"ן
- (ב) ולכאורה כיוון מהרש"ל לנמוקי יוסף שכתב בשמעתין "כפועל בטל כו' כשיעור מה שהוא מוזיל ממלאכתו בשעה שאינו מוצא מלאכה לעשות" דלכאורה הוא כדברי הטור אשר "רואין אדם שבטל ואין לו שום מלאכה כמה היה רוצה ליקח להתעסק בזה העסק אפי' היה לו מלאכה מרובה"
- (ג) אבל
- (i) כשתידוק לישני' דנמוקי יוסף "בשעה שאינו מוצא מלאכה לעשות" תבין דמשמעו כפועל בטל אם הוא חייט ובפרוס הרגל מלאכתו הראשונה מצויה ושכר תפירת הבגד סלע אל יאמר תן לי סלע אלא אומדין אותו בשעה שהוא בטל ואין לו מה לתפור דאז שכר תפירת הבגד חצי סלע
- (ii) ונמצא דפירוש כפועל בטל בסוגיא דידן בדברי נמוקי יוסף ותוספות שוין – (ושלא כטור) הכל תלוי בכובד מלאכתו הראשונה באותו זמן כבשורה 3 – וכובד מלאכה דעכשיו לא מעלה ולא מוריד
- (iii) והטעם דמשערין מלאכתו הראשונה כשער הזול מבואר בראשונים דמייתי מהרש"א

דף סח:

תוספות ד"ה איכא ביצים מוזרות

[דף סח עמוד ב] בד"ה איכא ביצים מוזרות כו' וליכא למימר לא מצא ביצים מוזרות ילך לביתו ריקן כו' עכ"ל וליכא להקשות דהא לרבי יהודה קיימינן הכא דס"ל צד אחד בריבית מותר דכה"ג שאין ביד המלוה ולוה לעשות לצד אחד שלא יהיה ריבית אפילו לרבי יהודה לא שרי כמ"ש התוס' לקמן גבי מותר שלישי בשכר וק"ל:

תוספות ד"ה ור' שמעון בן גמליאל

בד"ה ורשב"ג לא בעי שכר עמלו ומזונו פשיטא דשכר מזונו בעי כו' עכ"ל דהא רשב"ג לא נקט במלתיה אלא דלא בעי למיתב לו שכר כתף דהיינו עמלו ואגב ריהטא דעמלו נקט המקשה נמי מזונו אבל דברי רש"י בזה סותרין שפתח עם אמו כו' שנמשך אחר אמו ובלא עמל ומזון וכו' וסיים וא"צ להעלות לו שכר כתף ודו"ק:

(1) ברייתא – רבן שמעון בן גמליאל אומר דאפילו במקום שנהגו אשר בעל הבית השם עגל לחבירו למחצה להעלות לו שכר כתף (דהיינו עמלו) כדי שלא תהא מיחזי כרבית – מכל מקום לא צריך להעלות כך בגוונא דשם עגל עם אמו

(2) רש"י – עם אמו – לפי שנמשך אחר אמו ובלא עמל ומזון ואין צריך להעלות לו שכר כתף

(3) גמרא

(א) קשיא – ורבן שמעון בן גמליאל לא בעי שכר עמלו ומזונו בתמיה

- (ב) תירוץ דגמרא אינה מענייננו
- (4) תוספות לביאור קושיא דגמרא – פשיטא לגמרא דשכר מזונו בעי למיתב אלא מעמלו גרידא פריך דאפילו עם אמו הרבה פעמים צריך שכר כתף
- (5) מהרש"א
- (א) קשיא – למה נקטי תוספות דפשיטא דבעי למיתב לוי שכר מזונו הרי מקשי פריך בהדיא **עמלו ומזונו**
- (ב) תירוץ – רבן שמעון בן גמליאל לא אמר אלא דאין מעלה לו שכר כתף ומקשה הוא דאגב ריהטא נקט דלרבן שמעון בן גמליאל לא בעי נמי מזוני
- (6) המשך מהרש"א – בדרך אגב שים לב דבתחלה מפרש רש"י לפי שנמשך אחר עמו ובלא עמל ומזון – ולאחר כך סותר רש"י עצמו ומפרש "ואין צריך להעלות לו שכר כתף" מבלי להזכיר מזון

תד"ה אי פלגא באגר חלק א'

בד"ה אי פלגא באגר כו' ולגירסא זו קאי רישא אנותן וסיפא ארב עיליש כו' ואי גרסי כו' עכ"ל משום דגירסת רש"י היא דחוקה דקאי רישא אנותן וסיפא אמקבל נחא להו למימר ואי גרסינן כו' דאז קאי הכל אנותן או אמקבל ולכך לא הזכירו נמי אי גרסינן אי פלגא באגר תילתא בהפסד ואי פלגא בהפסד תילתא באגר משום דגם גירסא זו דחוקה דקאי רישא אמקבל וסיפא אנותן וק"ל:

(1) גמרא

- (א) בני רב עיליש נפק עלייהו ההוא שטרא דהוה כתיב בי' שקיבל אביהם עסקא פלגא באגר ופלגא בהפסד
- (ב) אמר רבא רב עיליש גברא רבה הוא ולא היה מאכיל רבית לבעל הבית דאי קביל עליה הכי רבית הוא דקטרח רב עיליש בפלגא דפקדון (היינו חצי ממון אשר לגבי' לא התחייב רב עיליש בהפסד) משום פלגא דמלוה (היינו חצי ממון אשר לגבי' התחייב רב עיליש בהפסד)

(2) המשך דגמרא לפי גרסת רש"י

(א) אלא ודאי הכי מפרשינן ללישניה דשטרא לפי גרסת רש"י

(i) אי פלגא יקבל הנותן באגרא יתחייב בהפסד יותר ממחצית כגון תרי תילתי – דהשתא ליכא רבית – דכיון דליכא אלא תילתא מלוה נמצא דלא קיבל עליה רב עיליש אלא תילתא באחריותו והוה מאי דשקיל באגרא טפי מתילתא שכר עמלו לטרוח בשני שלישי פקדון

(ii) אי פלגא בהפסד יקבל רב עיליש יטול תרי תילתי באגר דאיכא שכר עמלו במאי דשקיל טפי באגרא ממה שמגיע לחלק פלגא דמלוה

(3) תוספות – נמצא דלגרסת רש"י קאי רישא אנותן מעות וסיפא ארב עיליש מקבל המעות

	טבלא א' גרסת רש"י	
רישא אנותן מעות	אי נותן מעות יש לו פלגא באגר	יש לו לנותן מעות תרי תילתי בהפסד
סיפא ארב עיליש מקבל המעות	אי מקבל מעות יש לו פלגא בהפסד	יש לו למקבל מעות תרי תילתא באגר

(4) תוספות

(א) אלו גרסינן אי פלגא באגר תרי תילתי בהפסד ואי פלגא בהפסד תילתא באגר – קאי הכל אנותן

	טבלא ב' גרסא א' דתוספות	
רישא אנותן מעות	אי פלגא באגר לנותן מעות	יש לו לנותן מעות תרי תילתי בהפסד
סיפא אנותן מעות	אי פלגא בהפסד לנותן מעות	יש לו לנותן מעות תילתא באגר

(ב) ואי גרסינן פלגא באגר תילתא בהפסד ואי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר אז קאי הכל ארב עיליש

	טבלא ג' גרסא ב' דתוספות	
רישא ארב עיליש מקבל המעות	אי פלגא באגר לרב עיליש המקבל מעות	יש לו תילתי בהפסד לרב עיליש המקבל מעות
סיפא ארב עיליש מקבל המעות	אי פלגא בהפסד לרב עיליש המקבל מעות	יש לו תרי תילתא באגר לרב עיליש המקבל מעות

(5) מהרש"א

(א) משום דגירסת רש"י דחוקה דקאי רישא אנותן וסיפא אמקבל ניהא להו לתוספות לגרוס כטבלא ב' דאז קאי הכל אנותן או כטבלא ג' דאז קאי הכל על רב עיליש המקבל

(ב) ולכך לא הזכירו נמי גוונא דטבלא ד' כדלהלן משום דגם גירסא זו דחוקה דקאי רישא אמקבל וסיפא אנותן

	טבלא ד'	
רישא ארב עיליש מקבל המעות	אי פלגא באגר למקבל המעות	תילתי בהפסד למקבל
סיפא אנותן מעות	אי פלגא בהפסד לנותן	תילתא באגר לנותן

תוספות ד"ה אי פלגא באגר חלק ב' בא"ד וקשה

בא"ד וקשה וכי שוטה הנותן לעשות כזה למקבל כו' ועליך תרי תילתי בהפסד כו' היה לו לכתוב תרי תילתי בהפסד כו' עכ"ל נראה מלשונם דקושייתם גם לגירסת רש"י שהרישא קאי אנותן והסיפא אמקבל דא"א לפרש אלא שב' הברירות ביד א' מהם ומשמע להו ששתי הברירות הכל יהיו ביד המקבל ולא ביד הנותן דאל"כ יהיה קרוב לשכר ורחוק להפסד ואסור כך נ"ל בדברי התוספות אבל הטור כתב בשם הרמ"ה שהדבר תלוי בלשון שבשטר אם ב' הברירות ביד המקבל או ביד הנותן וע"ש באורך ועוד נ"ל לדברי התוס' דכיון דאנו מפרשים לשטרי הכי משום דרב עיליש גברא רבא הוא יש לנו לתלות הברירה בו שהוא המקבל ודו"ק ועיין בפרש"י לקמן במתניתין:

(1) ניהדר לחלק א' להא דכתבו תוספות "ואי גרסינן פלגא באגר תילתא בהפסד ואי פלגא בהפסד תרי תילתי באגר אז קאי הכל ארב עיליש" כטבלא ג' שם

(2) המשך תוספות

(א) וקשה וכי שוטה הנותן מעות לעשות כזה (כטבלא ג') לתלות בדעתו דרב עיליש מקבל המעות דכשיראה מקבל המעות הפסד יאמר אני רוצה פלגא באגר ועליך תרי תילתי בהפסד ואם יראה ריוח יאמר אני רוצה פלגא בהפסד ותרי תילתי באגר – והרי כאילו התנה שיקבל הנותן עליו תילתא באגר ותרי תילתא בהפסד

(3) מהרש"א

(א) הגם דהקשו "וכי שוטה הנותן" לשיטת תוספות בטבלא ג' בו מבורר דרב עיליש הוא הבורר – בקושטא מקשי תוספות אף לרש"י כבטבלא א' דאף על גב דקבענו לרש"י דרישא קאי אנותן מעות וסיפא קאי אמקבל מעות – מכל מקום הבינו תוספות אשר אף לרש"י שני הברירות הכל יהיו ביד רב עיליש דאם לא כן יהיה קרוב לשכר ורחוק להפסד לטובת נותן מעות וזאת לא יתכן כיון דרב עיליש לא היה מאכיל רבית לבעל הבית

(4) אבל הטור כתב בשם הרמ"ה שהדבר תלוי בלשון שבשטר אם ב' הברירות ביד המקבל או ביד הנותן

דף סט.

סוגיא דהשם עגל חלק א' רש"י ד"ה מכאן ואילך

[דף סט עמוד א] בפרש"י בד"ה מכאן ואילך כו' ושכר עמל ומזון ליכא ואף על גב דחצי אחריות של מחצית חבירו עליו כיון דבעי למטרח בה משום מחצה שלו כו' עכ"ל ק"ק דהא לעיל בדאית ליה בהמה לדידיה דבעי למטרח נמי בדידיה ואפ"ה בעי מיהת שכר עמל ומזון דהיינו מותר שלישי בשכרו ויש לחלק דהכא כיון דבגוף בהמה זו בעצמה בעי למטרח במחצה שלו לא בעי כלל שכר עמל ומזון ודו"ק:

(1) גמרא כמבואר ברש"י

(א) רב – המוסר עגל לחבירו בשומא למחצה בשכר ובהפסד ואמר לו מה שיביא יותר על שלישי דמיו של עכשיו טול בשכר עמל ומזונות שטרחת בשביל חציה שלי (דאי לאו הכי הא דטרחת בשלי רבית היא) והשאר נחלק בשוה מותר – אף על גב דזימנין דליכא מותר שלישי

(ב) שמואל – צריך לקצוץ לו דינר

(2) קשיא

(א) וסבר רב אין קוצצין לו דינר והאמר רב ריש עגלא לפטומי – דהיינו המקבל עגל לפטמו למחצית – הראש יטול כולו לחלקו בשכר עמלו ומזונו – והשאר חולקין בשוה

(ב) מאי לאו דאמר ליה מותר שלישי בשכרך ואשמועינן רב דאי ליכא מותר שלישי נשקול ריש עגלא

(3) תירוץ דאיבעית אימא – כי קאמר רב מותר שלישי בשכרך מותר אף על גב דזמנין ליכא מותר שלישי – כגון דאית ליה בהמה למקבל דיש עליו לטרוח לפני בהמותיו ובשביל בהמה אחת עמהם אין טרוח נוסף

(4) ברייתא כמבואר ברש"י

(א) בעל בהמה השם בהמה לחבירו (המקבל) למחצה ונולד וולד אף היא נחלקת למחצה וחצי קרן הולד של מקבל היא

(ב) ולאחר זמן קצוב אלו אכתי מטפל בולד יטול המקבל מחצה שלם בולד בשביל חלקו שהרי חציו שלו הן ובמחצה השני של חבירו יטול מחצה בשבח כדרך שנוטל באמה מחצית שכר ושכר עמל ומזון ליכא

(ג) ואף על גב דחצי אחריות של מחצית חבירו עליו כיון דבעי למיטרח בה משום מחצה שלו שהוא קרן גמור ואינו הלואה כי טרח משום דידיה קא טרח ולא מחזי כרבית

(5) מהרש"א

(א) קשיא – הא לעיל בתירוץ דאיבעית אימא בדאית ליה בהמה לדידיה דבעי למטרח נמי בדידיה ואפילו הכי בעי מיהת שכר עמל ומזון דהיינו מותר שלישי בשכרו

(ב) תירוץ – שאני הכא דבעי למיטרח בעד חצי קרן בגוף הולד ולכן לא בעי כלל שכר עמל ומזון

סוגיא דהשם עגל חלק ב' תוספות ד"ה אי

תוס' בד"ה אי משתתפת כו' יטול חצי הראש מחלק ר"א כו' עכ"ל פי' דכמו שבתחלה שהיתה כולה של ר"א פלגא נעשית מלוה והיה נותן לו כל הראש בשכר טרחא בפלגא דפקדון של ר"א השתא שחציה של ר"א נעשית פלגא מלוה יטול חצי הראש בשכר טרחו בחלק רביעית מהבהמה בפלגא דפקדון של ר"א מיהו ק"ק למאי דמסיק לעיל דהיכא דאית ליה בהמה לדידיה לא בעי ריש עגלא לפטומי ה"נ כיון דבעי למטרח במחצה שלו לא בעי נמי חצי ריש עגלא לפטומי והוי סגי ליה במותר שלישי בשכרו ולפרש"י שכתבנו לעיל דהיכא דבגוף בהמה זו בעצמה בעי למטרח במחצה שלו לא בעי ליתן לו שכר עמל ומזון כלל ה"נ הכא לא הוה בעי ליתן לו חצי הראש מחלק ר"א ואפילו מותר שלישי בשכרו לא הוה צריך ליתן לו ודו"ק:

(1) גמרא כמבואר ברש"י – ר' אלעזר מהגרונאי זבין בהמה ויהיב ליה לאריסיה למחצה בשכר והפסד – ובסוף לאחר דמפטים לי' אריס יהיב ליה ר' אלעזר רישא באגריה ופלגא רווחא – אמרה ליה דביתהו דאריס אילו נתת חצי המעות והיית שותף בבהמה היה נותן לך אף האליה כולה לחלקך

(2) תוספות כמבואר במהרש"א – קשיא – למה היא סבורה כן דכמו שבתחלה שהיתה כולה של ר' אלעזר פלגא דבהמה נעשית מלוה לאריס ופלגא נעשה פקדון דר' אלעזר והי' ר' אלעזר נותן לו כל הראש בשכר טרחא בפלגא דבהמה שהיתה פקדון של ר' אלעזר – השתא דאין לר' אלעזר אלא חציה דבהמה וההיא חצי נעשית חציו (רביעית דבהמה) מלוה וחציו (רביעית דבהמה) פקדון – יטול האריס חצי הראש בשכר טרחו בחלק רביעית מהבהמה שהיתה פקדון של ר' אלעזר

(3) מהרש"א

(א) ניהדר לחלק א' להא דקבעו בגמרא דמותר שלישי בשכר סגי במקום עמלו ומזונו בגוונא דאית למקבל למטרח בבהמה דידיה – ואשר לפירוש רש"י היכא דבגוף בהמה זו בעצמה בעי מקבל למטרח במחצה שלו לא צריך לתת לו שכר עמל ומזון כל עיקר

(ב) ותיקשי דבנידון דידן דהי' לאריס חלק באותה בהמה למה בעי ליתן לו כלום

דף סט:

סוגיא דהשם עגל חלק ג' רש"י ד"ה שמין

[דף סט עמוד ב] בפרש"י בד"ה שמין עגל עם אמו וא"צ ליתן שכר עמל ומזון לעגל אלא לאם עכ"ל הוא מגומגם דאמו עושה ואוכלת וכפירוש רש"י לעיל עם אמו דליכא טירחא כו' כי אמו עושה ואוכלת ואין צריך כו' עכ"ל וצ"ל דה"ק דעגל א"צ עמל ומזון רק לאמו ולאמו כבר ניתן שכר עמל ומזון במה שהיא עושה ודו"ק:

דף ע.

תוספות ד"ה דקא מקבלי

[דף ע עמוד א] תוספות בד"ה דקא מקבלי כו' דלא משלם שוכר אלא מה כו' עכ"ל כצ"ל:

תוספות בא"ד דאמרינן לעיל

בא"ד דאמרינן לעיל תרי תילתי בהפסד ותילתי באגר כו' לקבל עליה הנותן זולא כו' עכ"ל לצדדין קאמרי יקבל הנותן תרי תילתי בהפסד ופלגא באגר או תילתא באגר ופלגא בהפסד אך קשה ומאי קושיא דיקבל עליו הנותן זולא כולה דאימא דאדרבא לרביתא נקט הכי

דאע"ג דאינו מקבל הנותן עליו כל ההפסד הבא מזולא שרי במקבל עליו קצת אחריות וי"ל במקבל עליו זולא כולה ואינו מקבל עליו אחריות כלל הוי קרוב לזה ולזה כדאמר אביי לעיל גבי חמרא אי תקפה ברשותך כו' והוי רבותא טפי דשרי מתרי תילתי בהפסד ופלגא באגר או תילתא באגר ופלגא בהפסד דהוי קרוב להפסד ורחוק לשכר ודו"ק:

(1) תוספות

(א) לריב"ן שרי עיסקא אפילו בקרוב לשכר ורחוק להפסד לנותן מעות ובלבד שיקבל עליו הנותן זולא אפילו יהא כל האחריות על המקבל

(2) תוספות

(א) אמרינן בדף סח: דעסקא איצטריך שיהא לנותן מעות תרי תילתי בהפסד ופלגא באגר או תילתא באגר ופלגא בהפסד דהוי קרוב להפסד ורחוק משכר

(ב) ותיקשי לריב"ן למה איצטריך למיעבד הכי – ליקבל עליה הנותן זולא ולישתרי אפילו יהא כל אחריות על המקבל

(3) המשך מהרש"א

(א) קשיא – אימא דלרבנותא נקט הכי דאף על פי דלא מקבל עליו כל ההפסד הבא מזולא שרי במקבל קצת אחריות

(ב) תירוץ – אדרבה במקבל עליו זולא הוי רבותא טפי דשרי דמחמת דמקבל זולא לא הוי אלא קרוב לזה ולזה כדאמר אביי חמרא בדף סד:

תוספות ד"ה אתא מריה ובא"ד דהוי מיגו במקום עדים

בד"ה אתא מריה כו' היה לו למפקיד עדים שהפקיד בחבית כו' עכ"ל ומיירי שאירע כך שראו עתה החבית בידו דה"ל עדים וראה וכ"ה בהגהות אשר"י אבל הכא בשמעתין הוצרכו לדחוק לתרץ לקמן שיצטרך להראות החפץ לעדים דמיירי הכא דעדיין לא ראו אותה עתה העדים ומיהו נראה מתירוצם לקמן דאיהו נמי בעי להראות החפץ לעדים באם יכירו אבל הרא"ש כתב דלגביה דידיה כל זמן שלא ראוהו מצי למימר לקוח הוא בידו במגו דהחזרתו לך אבל ליתמי לא טענינן כו' עכ"ל ע"ש ודו"ק:

(1) גמרא – אמר רב יוסף זווי דיתמי בדקינן גברא דאית ליה דהבא פריכא ויהינן לי' מעות יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד אבל דבר מסוים לא דלמא ההיא דהבא פקדון נינהו ואתי מערער שטוען שהוא הפקידו ביד מקבל ויהיב סימנין ושקיל ליה

(2) תוספות

(א) קשיא – היכי יוכל מערער לקחת מן ההיא גברא על ידי סימנא הרי יכול ההיא גברא למימר לקוח הוא בידי

(ב) תירוץ

(i) גמרא בפרק האשה שלום כמבואר ברש"י

(1) ההוא גברא דאפקיד שומשמי גבי חבריה אמר ליה מפקיד הב לי שומשמי אמר ליה נפקד כבר החזרתים לך אמר לי' מפקיד והא כן וכן סאין הויין ובחביתא רמיין צא ובדוק בה ותמצא כחשבני אמר ליה נפקד דידך שקלתינהו והני אחריני נינהו ושלי הם

(2) ואמר רבא שומשמי מאי סימנא אית להו ודקאמר כן וכן הויין אימר חושבנא איתרמי

(ii) הרי משמע דאלו היה סימן טוב הי' זוכה המפקיד

(ג) פירכא לתירוץ

(i) לא אמר רבא התם דאלו הי' סימן טוב היה זוכה המפקיד אלא מחמת

(1) דהתם גוונא ד"עדים וראה" היתה דאירע כך דהיה לו למפקיד עדים שהפקיד בחבית במדה זו והני עדים אכתי ראו אותו סימן עכשיו – אשר באופן זה (אי הוי סימן טוב) הי' המפקיד נאמן להוציא מיד הנפקד אפילו אי טען נפקד לקוחין הן בידי מחמת דלית לנפקד מיגו דהחזרתיו לך – לעניני עדים וראה עיין בבבא בתרא דף מו

(2) ועוד דהתם היה נאמן אי הוי סימן טוב מחמת דבקושטא לא טען הנפקד לקוחין הן בידי או שלי היו מעולם ובני ביתי הגידו לך הסימן – אלא הודה שמפקיד הפקיד לו ולא טען אלא דכמו שאירע הסימן בשלך כן אירע בשלי ואף על גב דאית ליה מגו דמצי טעין לקוחין הן בידי לא היה נאמן דהוי מגו במקום עדים (מהרש"א – פירוש דאנן סהדי דטענתו שקר דלא אתרמי כך)

(ד) תירוץ ראשון בסוגיא דידן אין נותנין למקבל דהבא בסימן מסויים דהגם דלא חיישינן דלמא לעתיד יהא אירוע דעדים וראה בעלמא – מכל מקום חיישינן דלמא לעתיד אתי מריה אחר מיתת המקבל ויהיב סימנא ולא טענינן ליתמי לקוח דלגבי יתומים לא טענינן מילתא דלא שכיחא וצריכין אנו להראות לעדים ואם יכירו לסימן אז הוי לי' עדים וראה

(ה) תירוץ שני – אף בחיי המקבל אם יבאו עדים שראו שמסר המקבל למערער חפץ שיש בו סימן כך וכך אין להם לבית דין למנוע מלהראות החפץ לעדים ויכירו אם יש בו אותו סימן ואם יכירוה הוי לי' עדים וראה

(3) מהרש"א

(א) לשיטת תירוץ ראשון אשר בדרך זו אזיל נמי רא"ש

(i) לא מצריכין לנפקד גופיה להראות לעדים אם לא ראו אותה עתה העדים ולכן כל זמן דעכשיו לא ראוהו מצי מקבל למימר לקוח הוא בידו במגו דהחזרתיו לך

(ii) להכי צריכין תוספות לדחוק ולתרץ דמיהת חיישינן דבאופן דיתמי וכו' נצטרך אנו להראות דהבא שיש בו סימן מסויים לעדים

דף ע:

סוגיא דאין מקבלין חלק א' תוספות ד"ה אין מקבלין

[דף ע עמוד ב] בד"ה אין מקבלין כו' מדפריך רבא אשנויא דאביי אי דקביל עליה אונסא וזולא צאן ברזל קרית כו' עכ"ל ר"ל מדפריך רבא אשנויא דאביי דאוקמי בהכי משמע דהמקשה לא הוה מוקים לה בהכי אלא לסברת המקשה נמי אידי ואידי דלא קביל עליה אונסא וזולא ודקאמר למימרא דברשות דמקבל קיימא ורמינהו כו' לא בעי למימר דהך דבכורות אינו ברשות מקבל דקביל עליה הנכרי אונסא וזולא אלא דה"ק למימרא דברשות מקבל קיימי לענין רבית ויצאה מרשות בעלים לגמרי ורמינהו כו' דפטורין מן הבכורה ולא יצאה מרשות בעלים לגמרי אף על גב דלא קביל עליה הנכרי אונסא וזולא כמ"ש התוספות לקמן ומהרש"ל נדחק בזה ליישב פרש"י ואין כאן מקום להאריך ודו"ק:

(1) משנה – אין מקבלין צאן ברזל מן נותן ישראל מפני שהוא רבית אבל מקבלין צאן ברזל מן נותן עכו"ם

2) רש"י – אין מקבלין צאן ברזל מישראל – כל אחריות הנכסים על המקבל ונותן שם אותם על המקבל במעות דהוי כהלואה וכל זמן שמקבל אין משלם מעותיו לנותן חולקין השכר – והוי רבית דרבנן משום דהוי קרוב לשכר ורחוק להפסד

3) גמרא כמבואר ברש"י

א) מקשה דלמימרא – למימרא במשנה דידן דסתם צאן ברזל ברשותא דמקבל קיימא (רש"י – באחריותו מדקתני מפני שהוא רבית) דדינו כהלואה ביד המקבל

ב) ורמינהו ממשנה בבכורות דקתני המקבל צאן ברזל מן הנכרים ולדות פטורין מן הבכורה (רש"י – אלמא ברשותא דנכרי הנותן קיימי ולכן פטורין מן הבכורה דאי באחריות דמקבל קיימא אמאי פטורין)

ג) תירוץ דאביי – משנה בבכורות איירי בגוונא דקיבל עליה נכרי הנותן אונסא וזולא – משנה דידן איירי בדלא קביל עליה ישראל הנותן אונסא וזולא

ד) קשיא דרבא – אי במשנה בבכורות קביל מרה אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה בתמיה

4) תוספות כמפורש במהרש"א – לביאור פירוש רש"י

א) מדפריך רבא אשינויא דאביי דמפרש למשנה בבכורות דנותן הנכרי קיבל עלי' אונסא וזולא ולא פריך רבא ככה למקשה דלמימרא

ב) מוכרח

i) דמקשה דלמימרא גופי' נקט דהני משניות תרוייהו איירי בדלא קביל עליה הנותן אונסא וזולא ולכן ניחא לי' מיהת הא דמקרי צאן ברזל

ii) ולא כיוון להקשות אלא להא דמשנה דידן לכאורה אית לה דכיון דלא קביל עלי' הנותן אונסא וזולא יצאה מרשות נותן לגמרי ולכן הוי רבית ורמינהו מברייתא דבכורות דגם שם איירי בדלא קביל עלי' נכרי הנותן אונסא וזולא ואף על פי כן לא יצאה מרשות נותן לגמרי דהרי פטורין מן הבכורה

ג) ועיין בשיטת רבינו תם בהמשך תוספות דהגם דלא קביל עלי' נכרי הנותן אונסא וזולא מכל מקום יכול להיות דלגבי בכורה לא יצאה מרשותו

סוגיא דאין מקבלין חלק ב' תוספות בא"ד לא הוה קשה לו

בא"ד לא הוה קשה לן מתני' דבכורות כו' אף על פי שנותן לו מהם קצבה כו' אבל משום דחשיב ליה במתני' דהכא ריבית כו' עכ"ל מיהו קשה דאכתי לפירושו נמי אמאי לא מוקים לה אידי ואידי בלא מקבל עליה אונסא וזולא וההיא דבכורות איירי בלא קצץ לו השבח אלא דחולקין השכר דלא הוי אלא רבית דרבנן ולכך לא יצאה מרשות בעלים לגמרי ודו"ק:

תוספות ד"ה תשיך לא סגי

בד"ה תשיך לא סגי כו' וא"ת כיון דרבית עכו"ם שרי לאידך לישנא למה לא חיה כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דללישנא קמא נמי רבית דעכו"ם שרי מן התורה ולא אסור אלא משום גזרה שמא ילמד ממעשיו וההוא טעמא לא שייך במתים שהחיה יחזקאל ועו"ק דה"ל להקשות בפשיטות לפום סברתם דהשתא דבני נח אינן מוזהרין על הרבית ולמה לא החיה אותו שהלוה בריבית דבני נח היה אז ומיהו בהא י"ל (דללישנא ד) דאלו רבית דעכו"ם אסור לישראל אית לן למימר דמכ"ש דרבית דעכו"ם אסור לעכו"ם חבירו מק"ו מגזל למ"ד גזל כנעני מותר לישראל ומהא שמעינן ליה דרבית היה אסור לבני נח אבל (ללישנא קמא) [אלו] (ד) שרי רבית דעכו"ם לישראל מהיכי תיתי לאסור רבית לבני נח ודו"ק:

([אלו] (ד) שרי רבית דעכו"ם לישראל מהיכי תיתי לאסור רבית לבני נח ודו"ק:

- (1) גמרא כמבואר ברש"י
- (א) לישנא קמא בדברי רב הונא – אסור מדרבנן להלוות לנכרי ברבית גזרה שמא ילמד ממעשיו
- (ב) לישנא אחרינא בדברי רב הונא – שרי להלוות לנכרי ברבית
- (2) בתרגום ירושלמי איתא דאותו שהלוה ברבית לנכרי לא החי' יחזקאל הנביא בבקעת דורא
- (3) תוספות
- (א) קשיא ללישנא אחרינא – כיון דשרי להלוות לנכרי ברבית למה לא החיהו יחזקאל
- (ב) תירוץ – שאני מלוה בן נח דכמו שהוזהרו בני נח בגזל הוא הדין דהוזהרו להלוות ברבית
- (4) מהרש"א
- (א) קשיא א' – הוי להו לתוספות להקשות קושיתיהו אף ללישנא קמא דאסור לישראל להלוות לנכרי ברבית מכל מקום שרי מן התורה ולא אסור אלא משום גזרה שמא ילמד ממעשיו והוא טעמא לא שייך בהלוואת נכרי
- (ב) קשיא ב' – לפי סברת תוספות מעיקרא דבני נח אינן מוזהרין מלהלוות ברבית הוי להו לתוספות להקשות בפשיטות למה לא החיה אותו שהלוה בריבית דהרי גם הוא הי' בן נח אז – ומה נפקא מינה אלו מותר או אסור לישראל להלוות לנכרי ברבית
- (ג) תירוץ לקשיא ב'
- (i) מיהת אליבא מאן דאמר בדף פז: דגזל נכרי מותר לישראל – אכן איצטריך לתוספות לבסס קושיתיהו (דכיון דשרי להלוות לנכרי ברבית למה לא החיהו יחזקאל) אהא דמותר לישראל להלוות לנכרי ברבית
- (ii) דאלו אסור לישראל להלוות לנכרי ברבית – אית לן למימר דמכל שכן דאסור לנכרי להלוות ברבית לנכרי מקל וחומר מגזל נכרי דמותר לישראל ואסור לנכרי

דף עא.

תוספות ד"ה הא חזינן

[דף עא עמוד א] בד"ה הא חזינן כו' וא"ת דלמא משום שאר עבירות כו' עכ"ל ולפ"ז בעשה את כל אלה קאמר קרא לא ימוט אלא שזזה אחד מהן וכן לרבי עקיבא דאמר בעושה אחד מכל אלה לא ימוט בסיפא דקאמר שכל המלוה ברבית נכסיו מתמוטטין לאו בהך מלתא לחוד תלה הדבר אלא שזזה אחד מהן ומהרש"ל דחק בזה לר"ע ואין להאריך:

תוספות ד"ה או לעקר

בד"ה או לעקר כו' וי"ל דה"א כו' פסלו של מיכה כו' עכ"ל מיהו לבתר דכתב קרא משפחת גר דהיינו עכו"ם לית לן למימר לעקר דוקא ע"ז של ישראל דמ"ל של ישראל ומ"ל של עכו"ם ודו"ק:

דף עא:

תוספות ד"ה מצאו ישראל

[דף עא עמוד ב] בד"ה מצאו ישראל כו' דאפילו לא היה המלוה חייב לעכו"ם כו' עכ"ל ר"ל למאי דאיירינן בשמעתין דחייב המלוה רבית לעכו"ם ודאי דאסור שהוא פורע הרבית לעכו"ם בשביל המלוה החייב לעכו"ם אלא אפילו לא היה המלוה חייב כו' אסור מדין ערב כדין תן מנה לפלוני כו' ודו"ק:

תוספות ד"ה כגון שנשא ונתן

בד"ה כגון שנשא ונתן כו' ויתן המעות לעכו"ם או אפי' לישראל אך שיאמר המלוה אני (מלוה) [פורע] לך בשביל העכו"ם כו' עכ"ל כן הוא בספרים שלפנינו ור"ל שישראל המלוה נתחייב לעכו"ם המעות בקבלתו המשכון ממנו והעכו"ם נתחייב מעות ללוה בקבלתו המשכון ממנו והרי המלוה פורע ללוה בשביל העכו"ם ושרי וק"ל:

דף עב.

תוספות ד"ה אמר אביי

בד"ה אמר אביי כו' מה ענין דרב אסי לכאן כו' עכ"ל ר"ל דלכאורה דהכא קמבעיא ליה משום כיון דלא הוה זביני ולא הוה קנין השטר כלום ומאי מייתי מדרב אסי דהוה שטר קנין גמור כיון דמודה ביה וק"ל:

דף עב:

תוספות ד"ה אין לוין על שער שבשוק ובא"ד וקצת קשה

[דף עב עמוד ב] בד"ה אין לוין כו' או יש לו מעט כדר"י כו' עכ"ל לכאורה שיש לו מעט פירות וקשה דהא רב הו[נ]א פליג עליה דר"י לקמן והכא מסיק דלוין ודוחק לומר דהתם מקמי דהדר דא"כ ה"ל לאתויי הכא מלתיה ולמימר דהדר ביה נמי מההיא ועוד קשה אף לפי גירסת פירות שבשוק ל"ל על פירות שבשוק כיון שיש לו סאה ונראה לפרש או יש לו מעט מעות וכדר"י התם לענין פירות אית לך למימר הכא לענין מעות ביש לו לר"י וכ"כ הרא"ש לפירוש הראב"ד אם יש לו מעות כנגד סאה אחת לוח עליה כמה כורין וק"ל:

בא"ד וק"ק ל"ל שער כו' ואית דגרסי אין לוין על פירות שבשוק עכ"ל כל זה לפירושם והוא כפירוש הראב"ד דמיירי הכא ביש לו מעות אבל לפר"י דמיירי אפילו באין לו מעות איירי דוקא ביצא השער דאל"כ למאי דמסיק דלוין תקשה לך מתניתין דאין לוין סאה בסאה וטעמא דכיון שיצא השער יכול ליקח פירות באשראי וכ"כ הרא"ש:

(1) משנה דף עה. כמבואר ברש"י

(א) אין לוין סאה בסאה ולכן לא יאמר אדם לחבירו הלוני כור חטין ואני אתן לך לגורן

(ב) אבל אומר לו הלוני עד שיבא בני או עד שאמצא מפתח – דכיון דיש לו שפיר דמי דהא סאה בסאה דרבנן הוא וכי יש לו לא גזור

(2) גמרא דף עה.

(א) רב הונא – יש לו סאה לוח סאה – סאתים לוח סאתים – דהוי לי' כעד שיבא בני

(ב) ר' יצחק – אפילו יש לו סאה לוח עליה כמה כורין

3) גמרא דידן – מתחלה אמר רב הונא דאין לוין אשער שבשוק ובסוף הדר ב' ואמר דלוין אשער שבשוק

4) תוספות יבואר במהרש"א

א) קשיא

i) איתא בהלכות גדולות דרב הונא הכא בדף עב: איירי בלוה סאה בסאה – ומסקנא דרב הונא באמרו דלוין אשער שבשוק משמעו דמצי ללות סאה בסאה "ביש לו מעות ללוה דמצי זבין בשוקא או דיש לו מעט כדר' יצחק"

ii) ותיקשי למה לי שער שבשוק רק שימצא פירות לקנות אפילו ביוקר

ב) תירוץ

i) "ואית דגרסי "אין לוין על פירות שבשוק" בהוה אמינא דרב הונא ולא גרסי "אשער שבשוק"

ii) ומובן דבמסקנא דרב הונא גרסי "לוין על פירות שבשוק"

5) מהרש"א

א) לכאורה נקטי תוספות דהלכות גדולות אית לי' אשר רב הונא בסוף הודה לר' יצחק אשר יש לו סאה לווה עליה כמה כורין

ב) ושיעור דברי תוספות היינו

i) דלרב הונא סגי

(1) או ביש לו מעות ללוה דמצי זבין כל הפירות אשער שבשוק

(2) או בדיש ללוה מעט פירות כדר' יצחק בסוף פירקא דביש לו סאה לווה עלי' כמה כורים

ii) ולכן מקשי תוספות למה לי שער שבשוק הרי סגי שימצא סאה אחת פירות אפילו ביוקר דבהאי סאה שרי ללוות עליו כמה כורים

iii) ומתרצי

(1) דאית דגרסי אין לוין פירות אשער שבשוק בהוה אמינא וכן גרסי במסקנא דלוין על פירות שבשוק

(2) ואתיא שפיר דסגי שימצא לקנות סאה אחת פירות אפילו ביוקר

ג) קשיא לתוספות

i) למה נוקטין דהלכות גדולות קסבר דבסוף הודה רב הונא לר' יצחק דלוה שרי ללוות כמה כורים על סמך דיש לו סאה – ודוחק ליישב דלאחר דהדר ב' רב הונא ואמר דלוין אשער שבשוק הדר ב' נמי מפלוגת' אר' יצחק – דאם כן הוי לי' לאתויי הכא דהדר ב' נמי מפלוגת' בדר' יצחק

ii) ואלו בקושטא הודה רב הונא לר' יצחק אכתי לא הועילו תוספות כלום באית דגרסי לרב הונא אשר "לוין על פירות בשער שבשוק" דאכתי קשה ראשית דברי הלכות גדולות "או ביש לו מעות ללוה דמצי זבין כל הפירות בשוק" דהרי לרב הונא כמו לר' יצחק סגי לי' לקנות סאה גרידא

ד) תירוץ

i) בקושטא נקטי תוספות אשר לשיטת הלכות גדולות אכן לא הודה רב הונא לר' יצחק ואכתי סבירא לי' יש לו סאה לווה סאה ולא יותר

(1) ואתיא שיעור דברי הלכות גדולות כזה

(2) **לרב הונא** אפילו בדלית לי' סאה או סאתים מצי ללוות סאה או סאתים או יותר אלו יש לו מעות לקנות **בשער שבשוק** האי סאה או סאתים או יותר (דאי לאו שער שבשוק לא יוכל לקנות ביוקר כמות מרובה של פירות)

(3) **ולר' יצחק** (ולא לרב הונא) דכמו דסגי סאה **פירות** ללוות עלי' כמה כורים – הכי נמי **מעט מעות סגי** ללוות עלי' אפילו לכמה כורים

(ii) ועל הך דר' יצחק מקשי תוספות דמשמע דהך "שער שבשוק" לקניית פירות לרב הונא מוסב נמי אמעות לקנות פירות דרב יצחק ותיקשי כיון דלר' יצחק לא צריך שיהא לו מעות אלא לקנות משהו פירות ולוה עלי' כמה כורים למה לי "שער שבשוק" ליסגי שיהא לו מעות קצת לקנות משהו פירות אפילו ביוקר

(ה) המשך מהרש"א

(i) וכן כתב הרא"ש לפירוש הראב"ד דאליבא דר' יצחק אם יש לו מעות כנגד סאה אחת לווה עליה כמה כורין ומוקי למשנה דקתני דאין לוין סאה בסאה באין לו מעות כל עיקר

(ii) אבל ר"י בעל התוספות סבירא לי' דהכא מיירי אפילו באין לו מעות כל עיקר דכיון שיצא השער יכול ליקח פירות באשראי וכן כתב הרא"ש – וכדי לפרש למשנה דאין לוין מוקי לה ר' יצחק בדלא יצא השער ולא מצי לקנות פירות באשראי

דף עג.

תוספות ד"ה ברשות מוכר

[דף עג עמוד א] **בד"ה ברשות המוכר כו' וא"ת א"כ מאי קמ"ל כו' עכ"ל** וטרשא דרב חמא דשרי דהא דשבקי להו מכסא ונקטו להו שוקא הוי שכר טורחן כמ"ש התוס' לעיל ולא קשיא להו התם דא"כ מאי קמ"ל די"ל דקמ"ל דהא דשבקי להו מכס' כו' הוי סגי בשכר טורחן וק"ל:

(1) ברייתא בדף עב: כמבואר ברש"י

(א) מוכר המוליך חבילה ממקום הזול למקום היוקר – מצאו חבירו (לוקח) ואמר לו תנה לי ואוליכנה ואעשה צרכי במעות שאקח בעד מכירת החבילה ולאחר כך אני אעלה לך מחיר היוקר שאקבל בעד חבילה שלך באותו מקום

(i) רישא – ברשות מוכר (אם קיבל עליו מוכר אחריות הדרך) מותר – דעד שתמכר החבילה פקדון הוא ואין כאן מלוה עד שתמכר וכל מה שנמכר ביוקר של בעלים הראשונים הוא ולא הויה הלואה ללוקח אלא משתמכר

(ii) סיפא – ברשות לוקח אסור – דמהשתא מלוה הוא גביה וכל מה שנמכר ביוקר ריביתא לבעלים הראשונים הוא

(2) תוספות

(א) ברישא ברשות מוכר מותר דיקא אלו נותן מוכר ללוקח שכר עמלו ומזונו שלא יהא לוקח טורח למוכר עכשיו בשכר הלואה שיתן לו המוכר לעתיד לאחר שתמכר החבילה

(ב) קשיא – אם כן שנותן לו המוכר שכר עמלו ומזונו מאי קא משמע לן

(ג) תירוץ – סיפא איצטריך ליה ברשות לוקח אסור הגם דנתן לו שכר עמלו ומזונו – דסלקא דעתך דאין הכי נמי דהוי כהלואה ללוקח מכל מקום לא הרויח מוכר דלא שילם לו לוקח יותר ממחירו במקום היוקר ומוכר שילם ללוקח שכר עמלו ומזונו – קא משמע לן דמכל מקום הרויחו לו ביחס למחיר הסחורה במקום הזול

3) סוגיא דטרשא דרב חמא בדף סה. כמבואר בתוספות שם ד"ה נקטי

א) טרשא דרב חמא דומה למוכר חבילה דרישא דברייתא לעיל בשינוי דלא נתן רב חמא שכר עמלו ומזונו דלוקח ואף על פי כן שרי דניחא ללוקח דליקו ברשות רב חמא והם יטריחו בשבילו לאו בשביל שיתן להם הלואה לעתיד אלא בשביל דכל היכא דקא אזלי שבקי להו מכסא "ונקוט להו שוקא" דמכריזין שלא יהא אדם רשאי למכור עד שימכרו הם

4) מהרש"א – ולא קשיא להו כעין דמקשי הכא מאי קא משמע לן דיש לומר דקא משמע לן דהא דשבקי להו מכסא ונקוט להו שוקא סגי בשכר טורחן

תד"ה מאי טעמא

בד"ה מאי טעמא ניחא להו כו' דאפי' שכירות החמורים נותן כו' דלא יהיב שכר עמלם כו' עכ"ל כצ"ל שכר חמורים צריך ליתן להם דלא חשיב הנאת גילוי תרעא רק כנגד שכר הטורח של בעלי חמורים כו' לשון הגהות אשר"י וק"ל:

דף עג:

תוספות ד"ה נטר שתא

[דף עג עמוד ב] בד"ה נטר שתא כו' היה מנהגם ליתן השכירות בסוף כל חודש כו' עכ"ל ופי' נטר שתא וחודש אחד משנה שניה ורצה ליתן לו אגר ביתא מההוא חודש וקאמר ונטר שתא דהיינו מיום שהיה ראוי ליתן שכירות חודש ראשון אי לא משכונה דהיינו בסוף חודש ראשון משנה ראשונה ודו"ק:

1) גמרא כמבואר לפי הבנת תוספות ברש"י

א) ההוא נכרי חייב הי' לשלם מעות לרב מרי בר רחל ולכן משכן ביתא לרב מרי ודר ב' רב מרי – הדר זבנה נכרי לרבא

ב) נטר רב מרי תריסר ירחי שתא מטעם שאינו מעניינו – לאחר כך שקל אגר שנה הבאה אמטי ליה לרבא

ג) תוספות קשיא לרש"י – למה לא המתין עד סוף השנה דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף

ד) תירוץ – שמא הי' מנהגם ליתן שכירות בסוף כל חודש

2) מהרש"א – דהיינו דנטר שתא ראשונה וחודש ראשון משנה שניה ורצה ליתן לו אגר ביתא לאותו חודש ראשון משנה שניה – והא דקאמר "ונטר שתא" משמעו מיום שהיה ראוי ליתן שכירות חודש ראשון אי לא משכונה דהיינו בסוף חודש ראשון משנה ראשונה

תוספות בא"ד למה לא ניכה

בא"ד למה לא ניכה מחובו כו' עכ"ל דמסתמא לא פרע עדיין רבא לעכו"ם כיון שהיה ממושכן וכן משמע לישנא עד דמסליקנא לך בזוזי ועיין בנ"י וק"ל:

1) מהרש"א – תוספות נקטי אשר רבא לא פרע כלום לנכרי (אף דמי החליטה דהיינו שוויות הבית ביותר מחובו דנכרי לרב מרי) ולא קיבל רבא אלא לפרוע חובו דנכרי לרב מרי במקרה דלא ישלם נכרי אותו חוב והתנו עוד אשר דמי החליטה ישלם רבא לנכרי דיקא לאחר שישלם נכרי חובו לרב מרי – ועד עכשיו ישב רב מרי בבית ולא שילם נכרי כלום לרב מרי ולא פרע רבא כלום לנכרי

2) והקשו תוספות דהי' לו רב מרי לנכות חובו דרבא לרב מרי מן שכירות שבא רב מרי עכשיו לשלם לרבא

תוספות ד"ה השתא נשקול

בד"ה השתא נשקול כו' שהקדש מעורב בו וימכר הבית ויקח זה שכר שנתן עכ"ל דעודף על דמי שכירותו וחובו יכול להקדיש ולמכור וכ"ה לשון הג"ה באשר"י וק"ק מה שכירות נתן על מה שלא היה דר בו עדיין דהא שכירות אינו משתלם אלא לבסוף ויש ליישב וצ"ל דה"נ הכא הבית היה שוה יותר על החוב שהיה לו לרב מרי על העכו"ם והיה דר רב מרי נמי בחלק רבא שהיה מעורב בו והיה סבור רב מרי דמחזי כרבית ודו"ק:

דף עד.

סוגיא דפוסקין על העביט חלק א' רש"י ד"ה על העביט

[דף עד עמוד א] בפרש"י בד"ה על העביט כולו לאותבינהו לרב ושמואל נקט כו' עכ"ל מפירוש מהרש"ל או ע"ד התוס' דמכמר זתים כו' או כדפריך לקמן לשמואל ל"ל משישקענו כו' וה"ה גבי עביט ומעטן כו' עכ"ל והוא דוחק גדול ואם כן הוא ה"ל לתלמודא למפרך טפי לעיל הכי גבי עביט ומעטן ולתריך לה הכי משראוי לעביט ומעטן אבל ודאי גבי עביט ומעטן לא קשיא ליה כלל דלא נקט לה אלא לשיעורא מה שהוא מוכר לו וכן מוכח מדברי התוס' שהקשו לר' חייא ל"ל על כומר אליבא דשמואל אבל בלשון המשנה עביט ומעטן לא קשה להו מידי לשמואל אבל הנראה הא דפריך גבי בצים והא מחוסר לפופי ויבושי כו' תקשי נמי לשמואל דיבושי בחמה הוה בידי שמים וכן לעיל גבי גדיש כו' והא מחוסר משדא בחמה [כו'] לשמואל נמי פריך ובהכי ניחא שלא הקשו התוס' נמי לשמואל דאמר בידי אדם אפי' ק' פוסק ל"ל על בצים לפסוק נמי אעפר די"ל דמחוסר לפופי ויבושי בחמה דהוי בידי שמים ושכתבו התוס' לקמן בד"ה וכפר שיחין כו' דהא מחוסר ג' הוא כו' היינו לרב וה"ה לשמואל דלא איירי בעפר משום דיבושי הוה בידי שמים ולא נקט רש"י דכולהו לאותבינהו לרב ולשמואל כו' אלא דיש מהן לאותבינהו לרב ויש מהן לשמואל ודו"ק:

(1) משנה דף עב: כמבואר ברש"י

- (א) אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער יצא השער פוסקין ואף על פי שאין לזה יש לזה
- (ב) היה הוא תחילה לקוצרים ויש לו גדיש ועדיין לא יצא השער פוסק עמו באיזה שער שירצה לתת לו מאותו גדיש דכיון דיש לו אין כאן רבית דמעכשיו הוא קנוי לו ואף על פי שלא משך – דכי אין לו נמי אבק רבית מדרבנן הוא וכי יש לו לא גזור
- (ג) ופוסקין על העביט של ענבים ועל המעטן של זיתים אף על פי שלא יצא שער – עביט כלי גדול הוא שצוברין בו את הענבים לפני דריכה והם מתחממין ומתבשלים להוציא יינם יפה ושל זיתים קרוי מעטן
- (ד) ועל הביצים של יוצר – פוסק עם היוצר על הקדירות באיזו שער שירצה אם הכניס עפר ועשאו ביצים ועושה מהם קדירות ואף על פי שלא יצא השער
- (ה) ועל הסיד מששקעו בכבשן

(2) גמרא בדף עד.

- (א) רב – מחוסר שתי מלאכות פוסק עמו ואף על פי שלא יצא השער דהא יש לו – אבל מחוסר שלש כאין לו דמי

- (ב) שמואל – מלאכות בידי אדם אפילו מחוסר מהן מאה פוסק – מלאכות בידי שמים אפילו מחוסר אחת אינו פוסק דמי יימר דאתיא ויהא בידו להשלים הלכך כאין לו דמי
- (ג) תנן פוסק עמו על הגדיש
- (i) קשיא לרב – הרי מחוסר ג' מלאכות – דהיינו משדא בחמה למיבש – ומידרא – ועוד מלאכה אחת
- (ii) קשיא לשמואל – הרי מחוסר מידרא דבידי שמים הוא
- (3) רש"י לפי גרסת מהרש"ל – לכל תיובתא בהמשך דגמרא להלן (אף לאותן דלא הקשו לשמואל בהדיא) כיוונו להקשות בין לרב בין לשמואל
- (4) המשך דגמרא
- (א) תנן על העביט של ענבים
- (i) קשיא לרב – הרי מחוסר מכמר (דהיינו חימום) ולמנגד ועוד שתי מלאכות
- (ii) תירוץ – כדתיני ר' חייא להלן אשר "מעטן של זיתים" משמעו "כומר של זיתים" ואשר "כומר" משמעו דכבר הוחמו – הכי נמי עביט של ענבים משמעו כומר של ענבים שכבר הוחמו – וגם מנגד אינו מלאכה מטעם שאינו מעניינו
- (ב) תנן על המעטן של זיתים
- (i) קשיא לרב והא מחוסר מכמר ולמנגד ולעיולי ועוד מלאכה אחת
- (ii) תירוץ – תני ר' חייא בברייתא דמשמעו כומר של זיתים שכבר הוחם – וגם מנגד אינו מלאכה מטעם שאינו מעניינו
- (5) תוספות ד"ה תני ר' חייא
- (א) קשיא – לשמואל דאמר "בידי אדם אפילו מאה פוסק" למה לה לברייתא למיתני לשון כומר דלכאורה משמעו שכבר הוחם בידי אדם – הרי לדידי' אתא שפיר אף בדאכתי מחוסר למיחם בידי אדם
- (ב) תירוץ – כימור הזיתים מקרי בידי שמים ולכן לשמואל איצטריך שנעשית מכבר
- (ג) שים לב
- (i) דקושיא כעין זה מייתי בגמרא להלן לאוקימתא דעל הסיד משישקענו בכבשן דמקשי לשמואל דליסגי אף אלו אכתי איצטריך עוד מלאכות בידי אדם לפני שישקענו
- (ii) ומתרצי בגמרא דאכן אין משמעו דפוסקין "מישקענו" אלא משמעו "משראוי לשקעו בכבשן" ומפרש רש"י דהיינו שיש לו כבר את העצים להסיק את הכבשן ואת האבנים לשקעם בו ואין חסר אלא מלאכות שבידו לעשותם בידי אדם
- (6) מהרש"ל
- (א) קשיא לרש"י – לכאורה לא הקשו בגמרא כלום לשמואל בתיובתא דעביט של ענבים ומעטן של זיתים – ואין הכי נמי דתוספות (בד"ה תני ר' חייא) הקשו לשמואל מן מעטן של זיתים אבל בגמרא לא הקשו כלום
- (ב) תירוץ – אכן כיוונה גמרא להקשות לשמואל גבי כומר ההיא קושיא דתוספות
- (7) מהרש"א
- (א) קשיא – אם כן עדיף הוי לה לגמרא למפרך הכי בתחלת הסוגיא גבי עביט ומעטן כעין דמקשי לגבי סיד ולתרץ לה הכא כעין דלהלן דמשמעו עד שראוי לעביט ומעטן

- (ב) אלא ודאי גבי עביט ומעטן לא קשיא ליה לשמואל כלל דאין משמעו שיעשה כל המלאכות עד שיהא לו מצב עביט או מעטן – דבקושטא לא נקיט עביט או מעטן אלא לשיעורא מה שהוא מוכר לו – דומיא למי שמוכר איפה סלת – וכן מוכח מדברי התוס' שהקשו לר' חייא למה משתמשת ברייתא דר' חייא בלשון "כומר" אליבא דשמואל אבל בלשון המשנה עביט ומעטן לא קשה להו מידי לשמואל
- (ג) ולכן מסיק מהרש"א שלא כמהרש"ל אשר תיובתות דעביט או מעטן לא הקשו לשמואל
- (8) המשך מהרש"א – אבל תיובתות דלהלן מוכרח דמקשי גמרא אף לשמואל
- (א) ביצים של יוצר
- (i) תנן על ביצים של יוצר פוסק עם היוצר על הקדירות אם הכניס עפר ועשאו ביצים ועושה מהם קדירות
- (ii) ומקשי לרב הרי אכתי מחוסר לפופי וליבושי ועוד ב' מלאכות
- (iii) ונראה אשר איירי ביבישה בידי שמים ולכן קושיא זו מקשי נמי לשמואל דאין פוסקין בחיסור מלאכה בידי שמים – דאי לא הקשו בגמרא אלא לרב הוי להו לתוספות להקשות לשמואל (כעין דקבענו דהקשו בד"ה תני ר' חייא) למה לי על ביצים לפסוק נמי אעפר בדאכתי לא נעשו ביצים ודלא מחוסר אלא יבושי בידי אדם – אלא מוכרח דנקטי תוספות דמחוסר לפופי ויבושי בחמה הוי בידי שמים וכבר הקשה גמרא לשמואל אפילו להא דפוסקין על ביצים
- (ב) פוסק עמו על הגדיש דקבענו דמקשי לרב והא מחוסר משדא בחמה דהיינו בידי שמים ומובן דמקשי נמי לשמואל
- (ג) בדרך אגב
- (i) בגמרא מיייתי ברייתא דקתני ר' יוסי דבעפר שחור שהוא מצוי יכול לפסוק על הקדירות אף שאין לו עדיין עפר שחור דאף על פי שאין לזה יש לזה
- (ii) ותוספות ד"ה כפר שיחין מפרשי דלא מיירי ביש לחבירו עפר בלבד דאם כן קשה מה מועיל דיש עפר לחבירו הרי אף לעפר דחבירו אכתי מחוסר יותר משתי מלאכות
- (iii) השתא – לפי מה שקבע מהרש"א לגבי ביצים דמחוסר יבישי בחמה – הוא הדין דלשמואל נמי מוכרח דלא איירי בעפר משום דמחוסר יבושי בידי שמים
- (9) מסקנא דמהרש"א – לא כיוון רש"י לפרש אשר לכל תיובתא מקשי בין לרב בין לשמואל אלא דיש מהן לאותבינהו לרב ויש מהן לאותבינהו לשמואל ויש מהן לאותבינהו לתרוייהו

סוגיא דפוסקין על העביט חלק ב' תוספות ד"ה וכפר שיחין

תוס' בד"ה וכפר שיחין כו' לפסוק לקדירות כשער מוכרי קדירות בזול שהבצים לענין קדירות כעין לקוטות למוכרי תבואה כו' עכ"ל דבריהם מגומגמים לכאורה אבל דבריהם מבוארים ע"פ מה שכתבו הרא"ש והטור בשם ר"י אהך דתנן היה הוא תחלה לקוצרים פוסק עמו על הגדיש דכיון דיש לו תבואה יכול לפסוק כשער הלקוטות אבל אינו יכול לפסוק פחות משער הלקוטות והא כו' דשאני הכא דמחסרא למידש ומידרי הלכך חשיב קצת כיש לו וקצת כאין לו עכ"ל הרא"ש ולאפוקי מפרש"י שפי' שם שפוסק עמו על הגדיש באיזה שער שירצה דחשיב כיש לו ועל דעת ר"י בעל התוס' סתמו דבריהם וכתבו לדמות דבחדא מתנייא פוסק על הגדיש כו' ועל הביצים דכמו דפוסק על הגדיש אזלינן בתר שער הלקוטות ולא בפחות ממנו כשער שירצה משום דהוה קצת כיש לו וקצת כאין לו ה"נ הכא בפוסק עמו על הקדירות דמחוסר עיילי לאתונא ולשרוף פוסק עמו על שער הביצים ולא בפחות ממנו כמו שירצה משום דהוה נמי קצת כיש לו וקצת כאין לו וזה נראה

לי ברור בדברי התוס' אבל מהרש"ל כתב בזה דברים אחרים אינם מענינו ואולי נעלם ממנו דברי הרא"ש והטור ודו"ק:

(1) רש"י לביאור משנה בדף עב:

(א) היה הוא תחילה לקוצרים ויש לו גדיש ועדיין לא יצא השער

(ב) פוסק עמו באיזה שער שירצה לתת לו מאותו גדיש – דכיון דיש לו אין כאן רבית דמעכשיו הוא קנוי לו ואף על פי שלא משך – דכי אין לו נמי אבק רבית מדרבנן הוא וכי יש לו לא גזור

(2) רא"ש והטור בשם ר"י

(א) אין פוסקין על הפירות עד שיצא השער היה הוא תחלה לקוצרים פוסק עמו על הגדיש דכיון דיש לו תבואה יכול לפסוק כשער הלקוטות אבל אינו יכול לפסוק פחות משער הלקוטות

(ב) קשיא – והרי בדף סג אמר רב נחמן האי מאן דיהיב זוזי לקיראה וקאזלו בארבע וא"ל יהיבנא חמשא אי אית ליה שרי הרי דמהני הגם דפוסק פחות משער

(ג) תירוץ – שאני הכא לגבי תבואה דמיחסרא למידש ומידרייה לכך חשיב קצת כיש לו ולכן מהני שער וגם קצת כאין לו ולכן לא מהני בפוסק בפחות משער

(3) משנה בדף עב: – פוסק עם היוצר על הקדירות

(4) תוספות (יבואר במהרש"א בסמוך) – קא משמע לן דאף על פי שאין שער לקדירות שבשוק כיון שיש שער לביצים חשיב כאילו יש לו ביצים לפסוק לקדירות כשער מוכרי קדירות בזול שהביצים לענין קדירות כעין לקוטות למוכרי תבואה

(5) מהרש"א – כיוונו תוספות לפרש דכעין שיטת ר"י ורא"ש בפוסק על הגדיש הכי נמי בפוסק עמו על הקדירות דמחוסר עיילי לאתונא ולשרוף פוסק עמו על שער הביצים ולא בפחות ממנו משום דהוה נמי קצת כיש לו וקצת כאין לו

דף עד:

רש"י ד"ה ר' שמעון הוא

[דף עד עמוד ב] בפרש"י בד"ה ר"ש היא כו' לוקח לא מצי הדר ביה כו' אף כי לא נשתנה השער כו' עכ"ל לישנא דאף הכי מתפרש לוקח לא מצי הדר ביה אף כי לא נשתנה השער כדסברי רבנן דאף בלא נשתנה מצי הדר וק"ל:

רש"י ד"ה שהיה

בד"ה שהיה ר"ג מחמיר שאם (הוזלו) [הוקרה] נוטל מהן כשער הזול כו' עכ"ל כצ"ל:

דף עה.

תוספות ד"ה בני חבורה

[דף עה עמוד א] תוס' בד"ה בני חבורה כו' במאזנים לפי שמדקדקים כו' תן לי כ' אגוזים כו' שוה דינר ביחד שהרי יש דינר ולא יאסור כו' עכ"ל כצ"ל:

הדרן עלך איזהו נשך